MILOŠ ŠKARICA

ZADARSKI LIJEČNICI

Vrlo lijepo smješten na sjevernoj obali Jadranskog mora, trgovački i vojnički neobično važan, seže Zadar historijski vrlo daleko, ostavljajući za sobom jasne tragove svoje drevne prošlosti. Rimske terme, glasovite cisterne i zdenci, četiri vodovoda, fiskulturna igrališta, ubožnice, lazareti, bolnice, nahodišta, karantene, zdravstvene školske ustanove, razni liječnici, primalje, apoteke i apotekari, zarazne bolesti i teške epidemije trajne su uspomene na ovaj naš grad, prebogat bujnom historijom i visoko razvijenom kulturom.

Prve zadarske liječnike, o kojima će biti riječ u ovoj radnji, susrećemo poimenično tek oko polovice XIII. vijeka. Sigurno ih je bilo i ranije, čak u doba rimske Jadere, ali su nam barem dosada ostali nepoznati. Vjerojatno su to bili vojni liječnici, koji su već u ono doba bili vrlo cijenjeni: direktno u borbi ne bi učestvovali, a bili su na položaju časnika. Teško se može pretpostaviti, da bi se bez njihove zamisli i prisutnosti izgradili tako prvoklasni higijenski objekti, kao što su dva vodovoda (jedan iz prvoga, a drugi iz IV. vijeka naše ere), gradska vodovodna mreža i sportska igrališta, kojih se ostaci mogu i danas vidjeti u samom gradu, njegovoj okolici i u arheološkom muzeju. U ovom posljednjem nalazi se i jedna mala, ali lijepa kolekcija medicinskog pribora, koja je liječnicima onoga doba bez dvojbe služila za uspješno vršenje njihova zanata (slika 1 i 2).

Liječnici, kojih su imena doprla sve do našega doba, navedeni su u ovoj radnji djelomično samo po krsnom imenu ili imenu grada, gdje su se rodili, a djelomično sa djelima, koja su u toku svoga života izvršili, odnosno s knjigama i raspravama, koje su napisali. Mnogi su se naime istakli ne samo u medicini, već i u književnosti, povijesti i politici. Iznijete su i razne sanitetske naredbe, postavljenja, premještenja, plaće i ostalo, što je posredno ili neposredno s njima u vezi. Starija su godišta opisana prema izvorima, koja su stajala na raspolaganju, a biografije

ovih novijega vremena namjerno su skraćene, jer su savremenoj generaciji djelomično već poznate. Potrebno je ovdje istaći, da većina zadarskih liječnika sve do pada mletačke republike g. 1797. nisu bili ni Zadrani ni Dalmatinci, nego Talijani došljaci, koji su naročitim naredbama bili favorizirani. Tako na pr. u Dalmaciji nisu mogli vršiti službu liječnici, koji bi se oženili domaćom djevojkom »habentem uxorem Sclavam, Dalmatinam vel Ungaram« (naredba kneza trogirskog od 13. II. 1461. g.), a mogli su je opet vršiti samo oni, koji su završili medicinske nauke u Padovi (naredbe iz godine 1641., 1664. i 1761.),[1] gdje je bio medicinski fakultet Mletačke Republike.

Jednom specijalnom naredbom bilo je dopušteno univerzitetu u Padovi, da podijeli doktorat medicine onim Dalmatincima, koji bi pokazali potvrdu dvaju diplomiranih liječnika iz svoje domovine, da se razumiju u medicinske vještine. Oni, koji bi dobili takve diplome, mogli su vršiti liječničku praksu samo na mletačkim posjedima preko mora.[2] Dolaskom austrijskih vlasti g. 1813. bili su opet privilegovani liječnici s diplomom austrijskih univerziteta, a to je g. 1817. barun Tomašić, ondašnji guverner pokrajine, potvrdio i specijalnom naredbom.

Svi su se liječnici dijelili na kirurge i fizike. Ovi zadnji bili su ugledniji, mnogo bolje plaćeni i bavili su se samo internom medicinom. Prema običaju onoga vremena igrali su i brijači kao kirurzi veliku ulogu. Nekad su radili kao pomoćnici i šegrti kod pojedinih liječnika, da bi ih kasnije u zanatu potpuno zamijenili. Međutim, s napretkom medicinske nauke postajale su naredbe o proganjanju nadriliječnika sve strože. Zabranjivalo se liječiti osobama, koje se ne razumiju u taj posao. Čak se i diplomiranim liječnicima prijetilo globama i batinama, koliko ne bi savjesno vršili svoj zanat.

Već smo spomenuli, da je Zadar imao mnogobrojne i raznovrsne zdravstvene institucije. Prema tome i liječnici su vršili različite službe kao bolničku, tamničku, vojničku i t. d. Obično su u gradskoj ili pokrajinskoj službi bili po jedan fizik, kirurg i apotekar. Razne naredbe providura jasno nam pokazuju, kolika se važnost podavala vojnom liječniku, koji je morao poznavati i hrvatski jezik. To nije ni čudno, kad se zna, da je Zadar vjekovima bio središte jednog pograničnog vojnog područja s mnogobrojnom i raznovrsnom vojskom.

Osim svog službenog posla liječnici su se naravno bavili i privatnom praksom. Često su sklapali kod bilježnika ugovore sa bolesnicima ili njihovim roditeljima. Upadljivo je, da su imena liječnika talijanska, a ona bolesnika hrvatska, što još jednom jasno pokazuje slavensko porijeklo širokih narodnih slojeva ovoga grada i kraja.

Interesantan je bio položaj privatnog ugovornog liječnika (medico condotto), koji se od davnine, osobito na otocima, održao sve do naših dana. Njega su plaćale pojedine obitelji već unaprijed dogovorenom stalnom godišnjom nagradom. Neki su još ktome bili nagrađeni i od općinske uprave stim, da vrše službu općinskog liječnika te da liječe badava siromahe, koji su također imali besplatno lijek i usluge gradske primalje.

Neki su se zadarski liječnici ugledom i djelovanjem istakli nadaleko. Jedni su naime svojom naročitom sposobnošću prodrli sve do katedra poznatih talijanskih univerziteta, a drugi su opet putovali i liječili visoke dostojanstvenike susjednih zemalja.

Šef svih liječnika pokrajine zvao se u mletačko doba protomedik. Taj se naziv održao nekako do polovice XIX. vijeka. Nakon uspostave dalmatinske autonomije g. 1860. nosio je glavni liječnik titulu »namisničkog ličnika«, namjesništvenog savjetnika i zdravstvenog pokrajinskog izvjestitelja sa sijelom u Zadru. Protomedik je bio obično najučeniji, najsposobniji i najugledniji liječnik cijele pokrajine. On je bio zdravstveni referent, brinuo se za poboljšanje higijenskih prilika, suzbijao je nadriljekarstvo, prostituciju, lokalne infekcije i teške epidemije, koje su u nekoliko mahova upravo katastrofalno harale Dalmacijom. Nadalje je imao dužnost, da nadgleda ispravnost rada drugih liječnika odnosno apotekara i primalja. Sličnu dužnost kao i protomedik vršio je pod njegovom upravom i kotarski liječnik samo na manjem području. Brojčani odnos liječnika prema stanovništvu grada kroz vjekove može se smatrati da je bio povoljan, čak neko vrijeme više nego povoljan. To naravno ne vrijedi za cijelu pokrajinu, jer je stanovništvo na selu živjelo ponajviše prepušteno samo sebi, neznanju, babama vračarama i nadriljekarstvu. Smatra se, da je rimska Jadera prema nedokazanim izvorima mogla brojiti oko 30.000 žitelja. Taj je broj kasnije opadao, da bi se snizio nakon kuge g. 1619. na 2073 osobe. Najnižu pak cifru dosegao je Zadar nakon strašnog pomora iste bolesti g. 1649., i to samo 1000 duša. Nadalje imao je Zadar g. 1840. stanovnika 6860, a g. 1914. nešto preko 14.000.

Velika medicinska otkrića u svijetu nisu mogla izbjeći stručnoj sposobnosti i budnoj pažnji vrlo sposobnih zadarskih liječnika. Tako je cijepljenje u Zadru počelo samo četiri godine nakon otkrića, t. j. g. 1801., a u Vojvodini je bilo uvedeno g. 1876., u Srbiji g. 1881., a u Bosni tek 1913.

Narkoza eterom izvršena je u zadarskoj bolnici g. 1847., a to znači vrlo rano. Ona je bila naime prvi put demonstrirana u Bostonu od zubara Williama Thomas Green Mortona, i to 1. X. 1846. g.

Nadalje je vrijedno zabilježiti, da je u Zadru u XIX. i prvoj četvrtini XX. vijeka bilo štampano na hrvatskom jeziku oko 60 knjiga stručnomedicinskog sadržaja. Među njima se ističu tri udžbenika za primaljske škole, jedan iscrpni zdravstveni izvještaj i neke radnje Bože Peričića.

Iz svega naprijed navedenog izlazi, da se Zadar može sa svojom medicinskom historijom ponositi i da je uz Dubrovnik na zdravstvenom polju prednjačio svim našim drugim gradovima.

Prije nego se prijeđe na poimenično nabrajanje pojedinih zadarskih liječnika, potrebno je upozoriti, da godine napisane pred njihovim imenima znače, da su dotični u to doba sigurno živjeli i radili u Zadru. Neke ortografske griješke, bilo latinskoga, bilo talijanskoga teksta, prepisane su vjerno prema originalu i namjerno nisu popravljene. Izrazi

fizik i liječnik odgovaraju nazivima fisicus i medicus. Neki su navedeni bez bliže oznake njihova stručna rada, a svi prema tome, kako su u izvoru pronađeni.

Evo ih sada redom počevši od druge polovice XIII. vijeka.

God. 1252. *Meštar Damjan*, fizik.[3]

God. 1319. *Vilim de Varegnana*, profesor sveučilišta u Bologni i lični liječnik bana Mladena Šubića.[4] Sastavio je god. 1319. »u dičnom gradu Zadru i u samostanu sv. Krševana« knjigu »Više tajne medicine za liječenje različitih bolesti« posvećenu banu Mladenu Šubiću ovim riječima: »Svim vojnim vrlinama nadarenu i ne manje krunom duševnih sposobnosti ovjenčanu, preuzvišenom gospodinu svom uvijek gospodaru Mladenu, Hrvata i Bosne banu i glavnom gospodaru cjelokupnog humskog teritorija, njemu duhom podložan Vilim Varegnana, profesor medicinske znanosti i umjeća«.[5] Knjiga je štampana u Mlecima god. 1520. Nadalje postoji i slika bana Mladena Šubića i Varegnana, koji mu kleči do koljena.[6]

God. 1347. *Meštri Šimun* i *Franjo*, fizici.[7]

God. 1347. *Benedikt* iz Ferma, kirurg.[8]

God. 1347. *Andrija*, kirurg.[9]

Ove je godine imao stariji fizik na godinu 200 dukata plaće i 8 dukata za stan. Stariji kirurg dobivao je plaće 75 dukata, a njegov pomoćnik samo 37 i pol dukata.[10]

God. 1355. *Jakov* iz Bologne, olim ciroycus ed salariatus in Jadra.[11]

God. 1356. *Jakov de Papia.*[12]

God. 1370. *Franjo Chase.*[13]

God. 1380. *Franjo Circumcello*, fizik.[14]

God. 1380. *Antun iz Conegliano.*[15]

God. 1384. *Meštar Nikola Petrov (Di ser. Pietro) di Piperis* iz Genove, liječnik. Stanovao je u Zadru u ulici sv. Stjepana. Sklopio je pogodbu s ribarom Ivanom Kugleračićem iz sela Kali, da će izliječiti njegova sina Ivana od gube. Ako ga izliječi, dobit će 60 dukata, ali ozdravljenje treba da potvrde i drugi zadarski liječnici. U protivnom slučaju dobiva samo 30 dukata. Ako bi bolesnik u međuvremenu umro, ne će se liječnik zvati na odgovornost.[16]

God. 1385. *Meštar Marko* iz Mletaka.[17]

God. 1385. *Meštar Petar* iz Vičence, kirurg.[18]

God. 1385. *Meštar Franjo* iz Gubbija, liječnik.[19]

God. 1387. *Nicolaus* fisicus, vir dominus, filius q. ser. Zanini, de Rido, civis Padue, salariatus communis Jadrae.[20]

God. 1391. *Ivan*, liječnik.[21]

God. 1392. *Meštar Franjo Davidov* iz Armenije.[22]

God. 1393. *Meštar Jakov*, liječnik.[23]

God. 1387. *Meštar Ivan Orso Petrov* iz Rima, kirurg.[24]

God. 1392. *Petar iz Bologne*, kirurg.[25] God. 1392. i 1403 (dakle dvaput) piše testament »Catarina uxor magistri Petri medici, cirurgici de Bonomia habitatricis Jadre«.

God. 1399. *Meštar Jonnes Barberius de Mevania*, habitator Jadrae. Ovaj brijač ugovorno liječi od glavobolje zadarskog postolara Buktika za četiri dukata.[26]

God. 1409. Jednom odredbom od 3. IX. 1409. dobivala su dva bilježnika, kirurg, fizik i učitelj ukupno 60 dukata plaće na godinu.

God. 1408. *Antun Conegliano*, fizik.[27]

God. 1420. *Antun Ivan iz Ferma*, privatni ugovorni (condotto) kirurg.[28]

God. 1422. *Meštar Vinciguerra* pk. Anđela iz Padove, fisicus salariatus communis Jadre«.[29]

God. 1427. *Meštar Franjo Malatin*, fizik bolnice sv. Marka.

God. 1435. *Ivan iz Padove.* Liječio je uz pogodbu plemića Grgura Ždralića iz roda Mogorovića. Grgur Ždralić prema pogodbi mora unaprijed platiti deset dukata za lijekove i liječenje. Ako bude izliječen kroz četiri mjeseca i ako se bolest ne povrati, dobit će još 50 dukata. Ako se bolest samo poboljša mora se zadovoljiti sa već primljenih 10 dukata. Ako pak zdravstveno stanje bolesnika ostane isto, povratit će i onih već primljenih 10 dukata.[30]

God. 1442. *Petar Evangelista.*[31]

God. 1446. *Franjo iz Imole*, fizik.[32]

God. 1451. *Roccabonella Nikola* iz Conegliana.[33]

God. 1451. *Andrija*, magister, doctor artium ac medicinae. Mafej Vallareso, zadarski nadbiskup, zabilježio je dne 16. VII. 1451. g., da su bili kod njega gradski prvaci sa željom, da im predloži nekog liječnika, koji bi došao na mjesto Roccabonella iz Conegliana. Nadbiskup im predlaže fizika Andriju, koji je liječio šibenskog kneza. Nudi mu se plaća 30 dukata na mjesec.[34]

God. 1475. *Antonius q. Vannus de Firmo*, medicus ciroycus salariatus Jadre. Spomenut je kao svjedok u jednom testamentu 14. II. 1475.[35]

God. 1476. *Andrija Giusto*, fizik.[36]

God. 1485. *Andrija* (odnosno *Franjo)* pok. Carina.[37]

God. 1485. *Pamfilo de Castaldis*, opć. liječnik u Zadru. Smatra se za jednog od preteča Gutenberga, izumioca štampe.[38]

God. 1492. *Meštar Andrija*, fizik.[39]

God. 1495. *Stupčić (Stupić) Franjo* priv. ugov. kirurg i ljekarnik. Pripadao je hrvatskom plemstvu.[40] Meneginus de Veneciis... in Jadra ostavlja njega za izvršioca svoga testamenta.[41]

God. 1500. *Bartul Puteolano* (De Plovenis), nobilis vincentinus, kirurg.[42]

God. 1500. *Ermiano iz Feltra.*

God. 1509. *Franjo Torisella*, fizik. On je 30. III. 1510. g. na javnoj dražbi prodao nešto svoga vlasništva za 180 dukata i za to dobio zajedno sa Franjom Stupićem na račun 60 dukata.[43]

God. 1515. *Franjo Bonaccis.*[44]

God. 1522. *Antun Grisogono.*[45]

God. 1526. *Fridrih Grisogono*, ugledni zadarski plemić, liječnik i gradski savjetnik. Bio je profesor Univerziteta u Padovi. Napisao je više rasprava iz oblasti medicine, astrologije i geofizike.[46]

God. 1527. Ove je godine, kako je već prije pomenuto, napravio Zacharia Vallaresso prvi svestrani točni popis zadarskog stanovništva. Iz njega doznajemo, da gradski fizik dobiva plaće 1.500 lira na godinu, a kirurg 609.12 lira. Vrijedno je ovdje istaći, da je fizik imao najveću plaću u gradu, čak veću nego gradski kapetan i knez (Vettore Barbadico), jer je prvi dobivao 1.422 lire, a drugi 1.332 lire na godinu.[47]

God. 1533. *Ivan iz Mesine*, priv. ugov. kirurg.[48]

God. 1541. *Fridrih*, fizik.[49]

God. 1547. *Antun Camulio*, priv. ugov. kirurg.[50] Spominje ga bilježnik Ivan Amorea kao izvršioca jednog testamenta.

God. 1548. *Fridrih Zeno*, artium et medicinae doctor, medicus phisicus, salariatus Jadre.[51] Njegovu je udovicu Franku, koja je sobom dovela i pastorku Margeritu, uzeo za ženu Petar Karnarutić. Franka je umrla 10. I. 1600. g.[52]

God. 1556. *Juraj Ristić*, priv. ugov. kirurg.[53]

God. 1558. *Pavle Raymondo*, priv. ugov. kirurg.[54]

God. 1559. *Juraj Adianti*, priv. ugov. kirurg.[55]

God. 1561. *Andrija Camela*, priv. ugov. kirurg.[56]

God. 1561. *Doctor D. Antonius Tisma*, »olim salariati in hac civitate«. Imao je kćer po imenu Virginiju.[57]

God. 1563. *Juraj Adynatis*, priv. ugov. kirurg.[58]

God. 1563. *Cesar de Sanctis*, fizik[59]

God. 1566. *Luka de Fucis (Tucis)*, fizik.[60]

God. 1569. *Ljudevit*, fizik.[61]

God. 1569. *Petar Agrosta*, priv. ugov. kirurg.[62]

God. 1590. *Valerija Catalan*, fizik.[63]

God. 1591. *Bartul*, priv. ugov. kirurg.[64]

God. 1592. *Domenik Buonomo*, priv. ugov. kirurg.[65]

God. 1595. *Toma*, priv. ugov. kirurg.[66]

God. 1598. *Pellegrini iz Verone*, priv. ugov. kirurg.[67]

God. 1600 *Franjo Scissa*, priv. ugov. kirurg.[68]

God. 1602. *Cesar de Marghetti*, liječnik.[69]

God. 1603. *Silvije Benedetti*, priv. ugov. kirurg.[70]

Te je godine, zbog nedostatka platežnih sredstava ostao Zadar bez liječnika, pa se gradsko vijeće moralo obratiti vlastima u Mletke, da ga pomognu. Tom prilikom bila je povišena plaća za sve namještenike zajedno od 400 na 800 dukata na godinu.

God. 1606. *Antun Cameglia*, priv. ugov. kirurg.[71]

Od godine 1611. bio je Cameglia namješten u bolnici »Delle militie croate et albanesi di Zara«. Na 29. II. 1655. g. moli dužda, da ne bi pod stare dane plaćao porez na stanove svoje kuće u Zadru i da nakon njegove smrti tu milost uživaju i njegovi nasljednici.[72] Njegov sin »Don Dionisie monace« služio je u crkvi »Greca di Zara« i da bi dokazao

svoju odanost prema duždu, ostavio je Vijeću desetorice tri dragocjene slike, od kojih je jedna u Porfidu, gdje se i danas čuva.[73]

Za vrijeme prov. za Dalmaciju i Albaniju Giustina Antonija Belegna izdaje senat u Mlecima jednu naredbu, kojom se dopušta u Dalmaciji liječenje liječnicima Židovima. Na tu naredbu poziva se splitski liječnik Thobi, kad su mu se počele praviti neprilike.[74]

God. 1619. *Antun Petropoli*, priv. kirurg.[75]

God. 1620. *Stjepan Cortese*, liječnik.[76]

God. 1620. *Nassi.*

God. 1620. *Battista Benetti*, kirurg u bolnici za albanske i hrvatske vojnike. Zamijenio je na tom mjestu Bartula Tempesta.[77]

Isti je još naslijedio kao tamnički liječnik i umrloga Nassija.[78]

God. 1620. *Petar Doria*, priv. ugov. kirurg.[79]

God. 1620. *Nikola Mistachielli* (ne Mustachielli). Iz naredbe gen. prov. Ant. Civrana od 7. XII. 1632. god. doznajemo, da je došao u Zadar nakon pada Cipra i da je savjesno vršio dužnost, dok je u gradu vladala pošast (kuga od 1631. god.), a u bolnici bilo malo personala.[80] Najprije je bio brijač i pomoćnik dra Ivičića dvanaest godina. Nakon tog vremena dekretom gen. prov. od 6. I. 1634. god. bio je imenovan kirurgom i zamjenikom Ivičića. Kasnije je postao ravnateljem jedne bolnice. Liječio je gubavce za 850 lira na godinu. Tu je službu dne 6. VII. 1630. god. od njega preuzeo Marinoni.[81] Dne 22. I. 1638. god. moli Mistachielli, da mu se dopusti liječiti gubavce još deset godina.[82] Interesantno je ovdje spomenuti, da je god. 1656. taj liječnik tužio sudu kapitana kotarskih uskoka Smoljana Smiljanića, nećaka i baštinika harambaše Ilije i Filipa Smiljanića,[83] i to za svotu od četrdeset i tri reala, koju su mu svotu ostali dužni za liječenje. Taj su račun pregledali i potvrdili još druga dva plaćena zadarska liječnika, i to fizik Bonafiglia i Vidar (Ceroico Fiorini). Poslije izrečene presude 20. VI. 1656. god. pristupi sudu Smoljan Smiljanić i položi sumu od 18.16 lira za parničke troškove i podmirenje utuženog duga.[84]

God. 1630. na 25. X. pozvale su zadarske gradske vlasti, da se prijave svi oni, koji liječe ili idu po kućama liječiti bilo koje bolesti. (Che medicano e corrono a medicare di quasiasivoglia infermità). Evo imena onih, koji su se odazvali tom pozivu:

1. Franjo iz Raba, bolničar osuđenika
2. Lisse Ventusar (t. j. onaj, koji je vadio krv i liječio primjenom ventusa)
3. Juraj Čučin, brijač
4. Anton Petropoli, brijač
5. Nikola Mistachielli, brijač
6. Nikola Barbieri, brijač
7. Martin Harbočić, mješinar, koji je pravio klistire
8. Mičelin iz Kipra, brijač
9. Cesar Valcanego, brijač.

God. 1630. *Marinoni.*

God. 1631. *Cesar Dolfini*, liječnik.[85]

God. 1631. *Konstantin Moro*, priv. ugov. kirurg.[86]

God. 1632. *Šimun Ivičić*, bio je ove godine već star i izmoren, ali je ipak vršio dužnost. Jednom prilikom izražava se gener. providur s velikim poštovanjem o njemu kao savjesnom vojnom i tamničkom liječniku kemičaru, te smatra, da ga treba pomoći.[87] Kad je dne 15. XII. 1630. Ivičić bio razriješen dužnosti u mjesnoj bolnici i od nadležnog liječničkog kolegija postavljen za općinskog liječnika- kemičara, toliko se uzbudio gener. providur eventualnim posljedicama te odluke, da je odmah naredio, da se isto veče ili najkasnije sutradan pronađe i postavi jednako sposoban liječnik, koji će zamijeniti doktora Šimu Ivičića u pomenutoj bolnici. Taj zamjenik, piše providur, mora ostati u bolnici za vrijeme od dvije godine, koliko je trebalo da traje odsutnost Ivičića.[88]

God. 1635. *Martin Harbočić*, priv. ugov. kirurg.[89]

God. 1640. *Franjo Costa*, liječnik.[90]

God. 1642. *Jerolim Melamede*, liječnik tamničke bolnice. Te je godine zapravo umro, jer dne 2. II. 1642. gener. prov. Giambattista Grimani mjesto umrlog fizika Melamede imenuje za liječnika tamničke bolnice Franju Santorija, »koji je već ranije dao dokaza o svojim sposobnostima.« Njemu se dodjeljuje 70 dukata plaće, a ranije je gener. prov. Alvise Priuli bio odredio 50 dukata.[91]

God. 1642. *Franjo Sartorio*, liječnik tamničke bolnice.

God. 1652. *Antun Lotti*.[92]

God. 1663. na 13. IV. izdaje gen. prov. Contarini naredbu, da se odredi stalni porez za uzdržavanje liječnika, kirurga i učitelja. Taj porez ne smije se upotrebiti u druge svrhe. Prije su naime liječnici bili plaćani neredovito, i to iz poreza na točenje vina »na malo«.[93]

God. 1668. *Ivan Battista Bonafiglia*, ravnatelj tamničke bolnice. Gen. prov. Antonio Priuli određuje dne 6. IV. 1668., da ga naslijedi *Gašpar Bevilaqua*.[94] Znači, da je te godine Bonafiglia bio mrtav ili napustio svoje namještenje.

God. 1668. *Gašpar Bevilaqua*, ravnatelj tamničke bolnice. Gen. prov. *Antonio Priuli*, imenuje ga naredbom od 5. IV. 1668. gradskim liječnikom na opću korist zbog njegova izvanrednog talenta, iskustva, sposobnosti, truda i neumornog nastojanja oko bolesnika. Dodjeljuju mu se prihodi od ribarnice i klaonice, počevši od 15. XII. god. 1667.[95]

God. 1670. *Herkul Mazza*, priv. ugov. kirurg.[96]

God. 1675. *Anzolo Fiorini*, kirurg, ostavio je testament s interesantnim popisom medicinskih instrumenata. (Dr. R. Jelić, Inventar zadarskog kirurga Anzola Fiorinija).

God. 1678. *Toma Mussale*. Iz naredbe gen. providura od 28. III. 1678. god. saznajemo, da se Gašpar Bevilaqua odrekao mjesta ravnatelja tamničke bolnice i da ga je naslijedio Toma Mussale.[97] On dobiva kasnije odštetu, jer je liječio bolesne vojnike.[98]

God. 1679. *Jakov Gravieri*, priv. ugov. kirurg.[99]

God. 1684. *Josip Morandi*, priv. ugov. kirurg.[100]

God. 1700. *Domenik Castelli.* Došao je u Zadar s otoka Hiosa i primio podanstvo Mletačke Republike. Radi poznavanja turskog jezika i naročito stručne i svestrane sposobnosti bio je više puta, slično kao i neki drugi liječnici, poslan u Bosnu k turskim vlastima, bilo radi liječenja, bilo radi političkih pregovaranja. Postao je dalmatinski protomedik dne 23. VIII. god. 1722.[101] Gen. prov. Zorzi Grimani šalje ga u Travnik dne 8. V. 1733 god., da liječi pašu i pregleda zdravstvene prilike radi otvaranja trgovine na dalmatińskoj granici. U zadarskom Drž. arh. nalazi se pet knjiga s opisima njegovih misija i raznim pismima od kojih su neka šifrirana. Po svemu se čini, da je Domenik Castelli za vrijeme cijele mletačke vladavine, od svih zadarskih liječnika postigao najveći ugled.

God. 1708. *Jakov Testa,* liječnik. Imenovan je dne 20. V. 1708. god. sa 40 dukata mjesečne plaće.[102]

God. 1708. *Felice Victor Caridi.*[103]

God. 1720. *Domenik Caserta.* Budući da se njegov predšasnik razbolio, imenovan je gradskim fizikom dne 16. XII. 1720. god. sa plaćom od 40 dukata na mjesec.[104]

God. 1720. *Ivan Paytoni* (1703–1788),[105] dalmatinski protomedik, napisao je radnju »De generatione hominis«, kojom pobija genetičke nazore glasovitog padovanskog profesora Vallisnierija. Nadalje je zastupao još u ono doba mišljenje, da je tuberkuloza zarazna bolest.

Pomenuti prof. Vallisnieri rado se dopisivao sa mladim liječnicima, svojim bivšim djacima, koje je svojim ugledom pomagao i zaštićivao. Iz jednog pisma, koje mu je najvjerojatnije uputio jedan njegov bivši učenik (pismo nema potpisa ni datuma), doznajemo neke potankosti o dočeku tog mladog liječnika i njegovim životnim prilikama u Zadru. Već u selu Petrčanima, nekoliko kilometara daleko od Zadra, gdje se lađa zbog nevremena morala zaustaviti, priredili su seljaci mladom liječniku gozbu, pucali su od veselja iz pušaka i darivali ga raznim poljskim proizvodima. Sutradan su ga na zadarskom pristaništu dočekali mnogi odlični građani, a odmah zatim bio je primljen od svih najuglednijih predstavnika građ., vojn. i crkven. vlasti. Po ulicama se narod okupljao oko njega, a dok bi bio u kući, promatrali bi ga kroz prozor, kao da je neki »novi prorok« (gli parve di essere un nuove Messia!). Lijepa i velika kuca, koju su mu odabrali za stanovanje, bila je ukrašena mramornim kipovima. Građani su ga odmah obdarili janjcima, kozlićima, brašnom, vinom, uljem, svijećama i raznom ribom u tolikoj mjeri, da su mladi doktor i njegova supruga s pravom pomislili, da su prispjeli u »Obećanu zemlju«. Posla je bilo previše, jer je u gradu u to doba vladala pošast crnih boginja i nekakvih »opasnih ognjica«. Tako je mladi liječnik pregledavao bolesnike ne samo u bolnici i ubožnicama, već i po privatnim kućama preko cijeloga dana i noći sve do tri sata ujutro. Zadar je u to doba imao 7.000 stanovnika.[106]

God. 1720. *Franjo Tessea,* kirurg sa plaćom od 20 dukata, prema dekretu od 16. XII. 1720.[107]

God. 1730. *Lorenzo Sorini*, kirurg ravnatelj i nadstojnik bolnice sv. Martina u gradu.

God. 1730. *Jerolim Carazina* (ne Gavazina), priv. ugov. kirurg.[108]

God. 1730. *Orazije Pinelli*, dalmatinski protomedik.[109]

God. 1735. *Jakov Danieli*, grad. i vojni liječnik. Gen. prov. Giorgio Grimani određuje mu plaću od 25 dukata na mjesec, ali zato mora biti bolnički liječnik i još ktome liječiti bolesne vojnike u okolici. On se bio potužio, da mu je plaća premalena, da su mu još snizili i da će morati napustiti dužnost.[110] Napisao je brošuru: Del carbono benigno famigliare nella Dalmazia, Padova 1732. g. Dne 10. III. 1735. naređuje isti providur, da svi kirurzi i brijači moraju pod zakletvom prijaviti sve ranjenike. U protivnom slučaju plaćaju 50 dukata kazne.

God. 1743. Na 29. V. gen. prov. Jerolim Querini nalaže, da se kroz tri mjeseca prijave svi, koji imaju pravo liječiti, a drugima se ovaj posao zabranjuje.[111]

God. 1748. *Nikola (Josip) Girlanda*, priv. ugov. kirurg.[112]

God. 1753. Gen. prov. Jerolim Maria Balbi izdaje dne 26. VIII. naredbu, kojom opominje kirurge i brijače, da savjesno liječe bolesnike, inače će biti globljeni sa 50 dukata, a mogu dobiti i batine. U bolnicama se mora lijepo postupati s bolesnicima i dati im najbolju hranu. Kad ozdrave, mogu se otpustiti samo naredbom i potpisom liječnika. Dokument o tome (valjda povijest bolesti, nap. pisca) treba staviti u svežanj. U slučaju nepoštivanja ove naredbe upravnik bolnice gubi službu, a liječnik se globi sa 50 Reala. Nadalje se upozoravaju liječnici, da savjesno vrše službu i vlastima jave svakog mjeseca sve potrebe bolnice. Svi vojnici u bolnici moraju se pregledati barem jedamput na dan. Jednom na mjesec treba da liječnici pregledaju ljekarne i kontroliraju lijekove, da ne bi bili pokvareni i da se mogu upotrebiti. O tome se mora vlastima podnijeti zapisnik.[113]

God. 1759. *Ivan Battista Crivellari*. Dekretom od 28. XII. god. 1759. imenuje se Zuane Crivellari kirurgom na molbu gradskih rektora. On nasljeđuje Nikolu Girlanda. Određuje mu se redovita plaća i može da naplati unazad 18 mjeseci, što je već odradio prije imenovanja.[114]

God. 1766. Na 5. VIII. izdaje gen. prov. Antun Renier naredbu, da se nitko ne smije baviti liječenjem osim onih, koji imaju zakonske dokumente nadležnih sanitetskih vlasti. Primijetilo se naime, da se mnogi neuki bave ovim zanatom i profaniraju ga. Ljekarnici smiju izdavati lijekove samo na recepte potpisane od »profesora«.[115]

God. 1770. Pavle Pinelli. 1720–1798 g. Bio je sin prije pomenutog Oracija Pinellija. Svršio je medicinski fakultet u Padovi. Obnosio je čast dalmatinskog protomedika. Izdao je u Mlecima radnju Un ragionamento medico sopra il principio della peste della città di Spalato, 1785. god.

U jednoj brošuri dra Ante Kuzmanića (starim kolinom Dikličića) s obzirom na kugu u Splitu god. 1783–84. stoji napisano: »Na jad svega

Splita mletački Namistnik pošalje iz Zadra tamo glavnoga likara Pavla Pinellija, da presudi, šta je. Ovaj zapečati u svoju glavu, i sve tverdio, ono kuga nije; štaviše, legne na postelju uz jednoga kužnika, tim da dokaže, da nije kuga. Njemu potom ništa, a bolesnik prestavi se. Među likarima, koji su prije posvidočili bili, da ne ima kuge, bijahu Dudan i Foscolo.«[116] Pavle Pinelli stanovao je u Zadru, u bivšoj kući Giustinianija, u ulici sv. Petra.[117] Dne 31. III. 1787. god. moli vlasti, da prime u službu njegova sina Oracija, da mu pomaže, jer je on ostario i ima već sedamdeset godina.[118] Iz njegova testamenta od 3. IX. 1798. god. (umro je sutradan) doznajemo, da ima dva sina liječnika: Oracija i Tomu. Pokopan je u Zadru u crkvi sv. Mihovila.

God. 1770. *Antun Danieli.* Sastavio je divan i skupocjen muzej velikih i mramornih statua i zlatnih i srebrnih medalja. Bila je tu i cijela kolekcija antiknih instrumenata, koje su Dalmatinci upotrebljavali za razne životne potrebe. Pisac Franc Petter, koji je ovaj muzej vidio u prvoj polovici XIX. v. smatra, da su umjetnine ponajviše donesene iz Nina i da su najdragocjenije stvari već razgrabljene.[119] God. 1858. prodali su nasljednici preostatke u Udine. Putem su mnoge dragocjenosti bile pokradene, a druge su kasnije prodane na razne strane širom Evrope. Četiri velike i dragocjene statue, koje se i danas nalaze u Arh. muzeju u Zadru, pripadale su također ovoj kolekciji. Antuna Daniela spominje i opat A. Fortis u svojoj knjizi »Viaggio in Dalmazia«.[120]

God. 1772. Gen. providur Jakov da Riva zabranjuje dne 21. XII. liječenje osobama, koje se u taj posao ne razumiju. Isto tako ne dopušta kirurzima propisivati lijekove, koji se uzimaju na usta, a apotekari smiju izdavati medicinu samo na recepte zakonom ovlaštenih profesora.[121] Vjerojatno se tu podrazumijevaju liječnici fizici, koji su svršili propisane škole.

God. 1779. *Konstantin Marković*, kirurg iz Mostara. Iz zadarskih bilježničkih spisa doznajemo, da je ovaj kirurg napravio u Zadru dvije pogodbe radi liječenja prijeloma kostiju, i to prvu sa Đukanom Đurićem dne 26. X. 1779., koji mu plaća pet cekina prije i pet nakon liječenja. U slučaju smrti bolesnika njega ne će nitko zvati na odgovornost.[122] Drugu je pogodbu načinio dne 17. IX. 1780. sa Dimitrijem Makrijem, Grkom i mesarom. Ovaj put su uvjeti isti, ali plaća 20 cekina.[123]

God. 1789. *Oracije Pinelli* rodio se u Zadru (1760–1843), a doktorirao u Padovi.[124] Dne 19. IX. 1789. imenuje ga gen. prov. Angelo Memo IV. dalmatinskim protomedikom na mjesto oca Pavla, o kojem se zahvalno i pohvalno izražava.[125] Dne 17. VIII. 1797. izdaju mu gradski zadarski oci diplomu, kojom se nagrađuje obitelj Pinelli, jer je dala tri vrsna liječnika: djeda Oracija, sina Pavla i unuka Oracija. Sva trojica su bili dalmatinski protomedici. Za Oracija unuka se još zna da je prvi vakcinirao u Dalmaciji protiv boginja već u oktobru g. 1801. Objelodanio je upute o dezinfekciji pomoću anorganskih kiselina. Bio je također profesor na zadarskoj Centralnoj medicinskoj školi i glavni liječnik bolnice. Spominje se kao dobar čovjek i vrstan i neustrašiv liječnik.

Umro je u Zadru 19. VI. 1843. g. pošto je punih 60 godina vršio uspješno liječničku profesiju.[126]

God. 1797. *Pavle Castelli.*

God. 1801. *Konstantin Mudijani.* Mnogo se zanimao za cijepljenje protiv boginja i u tu je svrhu napisao jednu knjižicu Saggio sull' antidotto perservativo del vaiuolo, Zara 1801. g.

God. 1806. *Andelo Lombardi.* Istakao se vakciniranjem po Dalmaciji.[127]

God. 1807. *Ambroz Cariboni,* profesor prirodopisa i farmaceutike na zadarskoj Centralnoj medicinskoj školi.

God. 1807. *Dell'Oro* ili *Dall'Oro.* (Iz njegovih jasno potpisanih ličnih dokumenata vidi se, da se potpisivao na oba načina.) Rodio se i završio škole u Paviji, gdje je dobio i diplomu višeg kirurga. Najprije je radio u zadarskoj bolnici sv. Marka, zatim je bio profesor anatomije, kirurgije i primaljstva na zadarskoj Centralnoj medicinskoj školi. Iz almanaha za pokrajinu Dalmaciju iz god. 1822. doznajemo, da je doktor kirurgije i bolnički liječnik. Od god. 1821.–27. predavao je primaljstvo na babičkoj školi u Zadru.[128]

God. 1807. *De Clerici.*[129]

God. 1810. *Toma Pinelli,* profesor fiziologije i nauke o lijekovima na Zadarskom liceju i Centralnoj školi sa plaćom od 1200 fior. na godinu.

God. 1810. *Ivan Opizzi,* fratar i bolnički kirurg.[130]

God. 1810. *Ljudevit Carpani,* niži priv. i boln. kirurg, bio je asistent anatom. na zadarskoj Centr. med. školi sa plaćom od 1000 fior. na godinu.[131]

God. 1812. *Santi dall'Acqua,* studirao je u Padovi. Bio je u Zadru tamnički liječnik sa plaćom od 7.798 fr.

God. 1813. Ove godine svršava francuska vladavina u Zadru i vraćaju se austrijske vlasti. Budući da je Zadar i nadalje jaka tvrđava, nalazi se u njemu dosta velika vojna posada. Vojni liječnici su ponajviše stranci (Nijemci) i njihova imena, osim rijetkih izuzetaka nisu navedena.

God. 1815. *Luka Castelli,*[132] kot. liječnik najprije u Zadru, a kasnije u Splitu. Bio je đak zadarske Centralne medicinske škole.

God. 1817. Dne 26. VIII. ove godine barun Tomašić tadašnji guverner Dalmacije izdaje naredbu, prema kojoj svaki liječnik, koji želi raditi u Dalmaciji, mora imati diplomu jedne austrijske univerze i još k tomu dokazati, da je učio primaljstvo i veterinu.

God. 1817. *Josip Mayerhofer,* kot. liječnik.

God. 1817. *Battisti de Bartul* di s. Giorgio, dalmatinski protomedik.

God. 1817. *Ivan Augustić,* kot. liječnik. Napisao je stručni izvještaj o masovnoj ženskoj histeriji, koja je god. 1818. izbila u selu Vrsima blizu Nina. U tom selu naime bavila su se dva muškarca raznim čarolijama i pod svoj utjecaj uspjeli su staviti mnoštvo seoskih žena, tako da su morale intervenirati vlasti iz Zadra.

God. 1819. *Marko Kollenc,* kirurg.

God. 1820. *Andrija Mosetig*, utemeljitelj i ravnatelj Primaljske škole u Zadru, dalmatinski protomedik,[133] odlikovan velikom zlatnom medaljom. Bio je član društva za agrikulturu, zanatstvo i trgovinu u Gorici.[134]

God. 1822. *Fra Kerubin Lottola*, bol. kirurg, plaća 28.45 fior. na mjesec.

God. 1822. *Jerolim Giorgomilla*, kot. kirurg.[135]

God. 1822. *Vicko Orlandi*, priv. ugov. kirurg.[136]

God. 1823. *Pavle Pinelli*, priv. liječnik[137] i ravnatelj bolnice.

God. 1825. *Marko Hajtilović*, Dubrovčanin. Predavao je primaljstvo na zadarskoj Primaljskoj školi od 1827. do konca 1831. g.[138]

God. 1825. *Josip Drčić*. Zagrepčanin, drž. savjetnik, dalmatinski protomedik i ravnatelj Primaljske škole. Završio je medicinske nauke u Beču 1820. g. Napisao je dizertaciju »Higieine infantum et puberum«. Bio je najprije liječnik u Beču i Dubrovniku, zatim je službovao u Zadru i nakon toga je premješten u Veneciju za mletačkog protomedika. Mnogo je putovao. Bavio se botanikom, geologijom i mineralogijom. Radi velikih ličnih zasluga postao je i plemićem. Umro je god. 1862.[139]

God. 1828. *Ivan Picot*, kot. kirurg.[140]

God. 1830. *Josip Kratter*, ginekolog i kotarski kirurg u Opuzenu i Zadru.[141]

God. 1831. *Oracio Pinek*, liječnik pomorske sanitetske uprave, odlikovan velikom zlatnom medaljom.[142]

God. 1831. *Franjo Weber*, dalmatinski protomedik, ravnatelj Primaljske škole u Zadru i član agrikulturnog društva u Ljubljani.[143]

God. 1832. *Josip Bornt*,[144] stariji kirurg i privremeni profesor Primaljske škole u Zadru od god. 1831.–1834.

God. 1832. *Franjo Petris*,[145] kot. liječnik. Naročito se istakao za vrijeme kolere, koju je i prebolio 1836.

God. 1834. *Cesar Pellegrini-Danieli*,[146] doktor medicine i kirurgije i ravnatelj građanske bolnice. Napisao je inauguralnu disertaciju »De nervi vagi« i t. d. Padova 1823. g.

God. 1834. *Ante Kuzmanić*,[147] rodio se 2. VI. 1807. g. u selu Rogoznici, omiške krajine. Srednju je školu svršio u Zadru, a u Beču »vidarstvo i primaljstvo«. Bio je profesor primaljstva na zadarskoj Primaljskoj školi i za svoje je učenice napisao udžbenik »Šezdeset učenja iz primaljstva za primalje. Zadar 1875.« Naročito se istakao kao novinar, nacionalni radnik i preporoditelj Dalmacije. Živo se bori za svestranu upotrebu hrvatskog jezika. Pokreće književno-političke i stručne listove kao: Zora dalmatinska, Pravdonoša i Objavitelj dalmatinski, a uređuje hrvatski dio Smotritelja dalmatinskog, odnosno kasnije Glasnika dalmatinskog.[148] Eda bi se čim bolje ilustrirala ova markantna figura iz polovice XIX. v., vrijedno je iznijeti, što je napisao splitski list »Pravo« u nekrologu od 30. XII. 1879. Evo nekoliko kratkih odlomaka: »Zora bila je njegov stvor, a Zorom ne poče samo Preradović pjesnikovati, nego i mnogi Dalmatinci počeše se kušat u hrvatsko-srpskom pisanju ... pritezaše svakovrsne štioce, da mu prouče članke i glasovite mu vještine

u pisanju naškom« ... Zadrani, među kojima je proveo veći dio svoga života, bit će mu zahvalni, što među njima razlagaše obilje i ljepotu narodnog nam jezika govorom i pismom ... Za »Pravo« i za pravnike naše ima on i tu zaslugu, što je on ne pravnik, nego liječnik imao srce god. 1851. pokrenuti prvi na slovinskom jugu pravoslovni list »Pravdonošu«, u kojem nas je stao učiti, kako ćemo se svojim jezikom služiti u uredovanju kaznenom, pa i u samom građanskom.[149] Umro je Ante Kuzmanić u Zadru 10. XII. 1879. g.

God. 1836. *Ivan Bettini*[150] (Johannes Baptista Bettini, dalmata macarensis). Medicinske je nauke svršio u Padovi i napisao je inauguralnu dizertaciju »De musices influxu in animali aeconomia«, Patavii 1838. g. Istakao se svojom neustrašivošću u Pagu za vrijeme kolere g. 1836. i bio je odlikovan zlatnim krstom sa krunom.

God. 1836. *Josip Frari*, priv. ugov. kirurg.[151]

God. 1837. *Zakarija Lion*, privatni liječnik.[152]

God. 1838. *Đuro Subota*, privatni liječnik.[153]

God. 1838. *Domenik Marcocchia* pl. Marcaini.[154] Medicinske je studije završio u Padovi, a kirurgiju, primaljstvo i epidemiologiju studirao u Beču. Bio je asistent kirurgije u splitskoj bolnici, a zatim ugovorni liječnik u Šibeniku, Vrlici i Obrovcu. Napisao je dizertaciju »Alcuni cenni sull isola di Meleda« (Padova 1850. g.), u kojoj opisuje otok Mljet, njegovo stanovništvo i t. zv. »mljetsku bolest«. Predavao je primaljstvo na zadarskoj Primaljskoj školi preko 20 godina.[155]

God. 1838. *Luxardo Emanuel.*[156] Bio je doktor medicine, kirurgije i prava. Naročito se istakao proučavanjem pelagre. Izdao je veću radnju »De Pellagra«, Mediolani 1838. g.

God. 1841. *Vilim Menis.* Rodom iz Udina. Medicinske škole završio u Padovi. Služio je u Budvi, Dubrovniku i na otoku Krku. Bio je dalmatinski protomedik, ravnatelj Primaljske škole, drž. savjetnik i član mnogih stranih akademija. Reprezentirao je Austro-ugarsku Monarhiju na med. kongresu u Tulonu g. 1851., gdje se raspravljalo o uspostavljanju karantena i suzbijanju epidemija na Mediteranu. Bio je čovjek rijetkih sposobnosti i iskustva i eminentan poznavalac raznih stručnih pitanja. Napisao je knjigu »Il mare adriatico« i pjesmu »Hygea de arte diuque vivendi«, Zadar g. 1847.[157]

God. 1841. *Franjo Zohar*, liječnik pomorske direkcije, sabirač i poznavalac algi i školjka.

God. 1841. *Franjo vitez Danilo.* Rodio se u Kaštelu Starome 1. XI. 1813. Gimnaziju je završio u Zadru, a medicinske nauke u Beču, gdje je doktorirao 1837. g. Napisao je dizertaciju »De vi ventorum«, Vindobonae 1837. g. Bio je kotarski liječnik u Opuzenu, Budvi i Kninu, zatim kontrolor bolnice i suplent gimnazije u Zadru. Obnosio je čast c. k. namjesništvenog savjetnika, predsjednika C. k. zdravstvenog vijeća zemaljskog, starješine Liječničkog zbora u Zadru i zastupnika vlade kod Dobrotvornog zavoda. Nadalje je nosio orden željezne krune III. stepena[158] i isticao se kao nacionalni borac i zaslužni član uprave Narodne

čitaonice, koja je odigrala vidnu ulogu u preporodu grada Zadra.[159] Umro je 20. III. 1895. g. i pokopan je uz velike počasti u mjestu Preku na otoku Ugljanu.

God. 1841. *Antun Valičić-Budrović*,[160] kot. liječnik, malekolog i karcinolog.

God. 1841. *Ivan Borzatti* od Löwesterna. Rodio se na Cresu 1815. Bio je u Zadru redarstveni liječnik. Napisao je inauguralnu dizertaciju o obliteraciji aneurizma pod naslovom Sulla forchetta a battente per l'obliterazione delle arterie aneurismatiche, Padova, tipografia Crescini 1841 – 8^0, 40 str. i 1 tabla – U. B. Wien. Nadalje je propagirao vakcinaciju i nakon desetogodišnje prakse napisao je brošuru »Vaccinazione e rivaccinazione«, Zara 1864.

God. 1841. *Jerolim Definis*. Doktor medicine i kirurgije.[161]

God. 1841. *Mihovil Steiner*, kirurg.[162]

God. 1841. *Valentin Trigari*,[163] kot. liječnik. Za vrijeme epidemije kolere u Zadru god. 1849. zastupao je, protivno od većine drugih zadarskih liječnika, mišljenje, da se ne radi o zaraznoj bolesti. Budući da nije poduzeo nikakve preventivne mjere, smatra se odgovornim za 73 lica, koja su pala žrtvom ove epidemije. Radi lične obrane napisao je brošuru »Memoria sopra i primi casi di colera morbus.« Split 1851. g.

God. 1841. *Ante Sternich*. Rodio se god. 1798. Darovao je jednu svoju kuću u dobrotvorne svrhe. Organizirao je zadarsku humanu zalagaonicu. Umro je 6. V. 1866. g.

God. 1842. *Toma Fumegallo*.[164] Rodio se u Zadru 1811. g., a umro je u Milanu 1850. Apsolvirao je farmaciju 1829. g., a višu kirurgiju, porodništvo i oftalmologiju 1841. g. Napisao je dizertaciju »Alcune storie di frattura delle ossa delle membra curate coll' apparecchio permanente«, Pavia 1849. g.[165] Bio je doktor medicine i tamnički i sekundarni bolnički kirurg. Napravio je u zadarskoj bolnici jednu od prvih narkoza eterom uopće na svijetu.

God. 1842. *Jakov Dančević*, priv. kirurg.[166]

God. 1846. *Vicko Boschi*. Rodio se u Splitu. Bio je priv. i opć. liječnik. Završio je nauke u Padovi i napisao dizertaciju »Ophthalmia recens natorum«, Patavii 1845.

God. 1846. *Josip Dešković*, liječnik.[168]

God. 1846. *Đuro Augustinović*,[169] »liečni obrlajnt kod Ličana«. God. 1844. izdao je u Beču dizertaciju »Kurzgefasste Topografische Anatomie und Versuch einer illyrischen Terminologie«, a god. 1846. isto tako u Beču »Misli o ilirskom pravopisu s tablicama glagolskih i ilirskih slovah«. U Zadru je objelodanio god. 1848. knjigu »Poziv Dalmatincima na poslovanje u svom materinskom jeziku«, napisanu novim alfabetom, koji je on sastavio od ćirilice i latinice. Knjiga sadržava i desetak pjesama o bojevima u Italiji ispjevanih slično »Razgovoru ugodnom« fra Andrije Kačića Miošića. Uređivao je i časopise »Slovinski prvenci« i »Vila sinjeg mora«.

God. 1846. raspisuju nadležne zdravstvene vlasti natječaj za četiri kotarska liječnika i prijavljuje se 13 kandidata. Znači, da je Dalmacija, za prilike onoga doba već bila zasićena liječnicima. God. 1857. piše Franz Petter, da će za kratko vrijeme biti u Zadru i Dalmaciji toliko liječnika, da ne će imati koga liječiti.

God. 1846. *Lanza Franjo.* Split 1808–1892. Liječnik u Opuzenu, Zadru i Splitu. Profesor prirodopisa i poljoprivrede na gimnazijama u Zadru i Splitu. Zanimao se mineralogijom, botanikom i arheologijom. U svojoj inauguralnoj dizertaciji obradio je farmakološko-kemijska svojstva kalij-fericijanida. Zatim je napisao medicinsko-historijsku radnju o starom gradu Naroni i opisao je epidemiju kolere u Dalmaciji g. 1836.

God. 1846. *Nikola Pinelli*, »medicinski namisnički savjetnik i ravnatelj zavoda primaljskoga«, rodio se u Mlecima, a doktorirao u Padovi. Služio je najprije u Makarskoj, a zatim u Dubrovniku, Kotoru i Budvi. Bio je i liječnik crnogorskog Vladike, pjesnika Petra Petrovića Njegoša. Bavio se i »magnetiziranjem« bolesnika. Tako je uspio god. 1847. u dubrovačkoj bolnici uspavati Mazzana Marka tako duboko, da mu je skoro bez bola bila amputirana ruka.[170]

God. 1863. *Ivan Missaglia.* Rođen je u Mlecima. Došao je u Zadar za vrijeme jedne teške epidemije. Bio je »prvenac« i ravnatelj stare i nove zadarske bolnice. Umro je u Zadru 14. XI. 1888. g.[171]

God. 1870. Cijela Dalmacija ima 104 liječnika, od kojih 14 vidara, a u samom gradu i kotaru zadarskom nalazi se u to vrijeme 3 državna, 13 privatnih i 4 općinska liječnika.[172]

God. 1872. *Mihovil Milković*, ravnatelj Primaljske škole »naučitelj vidarstva i likarstva, cesaro-kraljevski namisnički ličnik i zdravstveni izvistitelj pokrajinski«.[173] Nasljeđuje kao ravnatelj bolnice Cesara Pellegrini-Daniela.

God. 1873. *Ignacije Schmidt*,[174] iz Rotchacha u Koruškoj. Nauke je svršio u Padovi. Bio je liječnik pomorske direkcije i kotara Zadra.

God. 1873. *Julije Lana*, vojni i sudski liječnik i općinski kirurg sa plaćom od 500 fiorina na godinu.[175]

God. 1873. *Vjekoslav Radl*,[176] bolnički kirurg.

God. 1873. *Vicko Ergovac.* Kirurg i primarius bolnice. Rodio se u Kaštel-Stafiliću god. 1840. Apsolvirao je medicinske nauke u Beču 1866. god., a umro je u Zadru 1887. god.[177] Kao kirurg radio je u zadarskoj bolnici od 1874. god. Na ulazu u bolnicu nalazi se i danas spomen-ploča podignuta od zadarskog liječničkog kolegiuma, koja nas podsjeća na ovog istaknutog stručnog radnika i nacionalnog borca.

God. 1873. *Ante Cerineo.*[178]

God. 1873. *Josip Manzin*,[179] član Zemaljskog zdravstvenog vijeća. Zanimao se hidroterapijom. Ostavio je testamentom zadarskoj ubožnici 20.000 fiorina.

God. 1873. *Petris de Herenstein*,[180] sudski liječnik.

God. 1873. *Drago Magrini*, bolnički kirurg.

God. 1873. Te godine povećava se plaća bolničkim liječnicima i sanitetskom osoblju. Ravnatelj bolnice, koji istodobno vrši službu liječnika vidara, dobiva na godinu 1.200 fior. Liječnik vidar prvar dobiva 1.000 fior., liječnik vidar pomagač 500 fior., a liječnik vidar vježbenik služi besplatno. – Upravitelj bolnice prima 900, a primalja 360 fior. na godinu. Liječnici u Zadru bili su bolje plaćeni nego u Splitu i drugim pokrajinskim bolnicama. Valjda stoga, jer je u Zadru kao glavnom gradu pokrajine bilo življenje nešto skuplje.

Dalmacija broji sada ukupno 442.796 stanovnika, 89 liječnika, 19 kirurga, 36 apotekara, 2 zubara i 183 primalje.[181] Dakle jedan liječnik (uračunavši i kirurge) dolazi na nešto više od 4000 žitelja. Ovaj se omjer pokazuje još većim na štetu seoskog stanovništva, kad se zna, da su liječnici živjeli ponajviše u gradovima i varošicama, a po selima ih je bilo vrlo malo.

God. 1874. *Petar Grabovac*,[182] ravnatelj bolnice. Te je godine zapravo umro i naslijedio ga je Ivan Missaglia.

God. 1874. *Lujo Czervenka*, kot. kirurg.

God. 1874. *Nagy Gustav*, bolnički asistent.

God. 1874. *Doimo Solitro*.[183]

God. 1874. na 27. II. izišao je zakon, prema kojemu svaka pojedina općina, a u slučaju da je malena, onda udružena s drugima, treba da uzdržava po jednog općinskog liječnika. Tada ih je cijela pokrajina imala tek 20 i bili su vrlo dobro plaćeni, t. j. od 1000 do 2000 fior. na godinu.[184]

God. 1875. *Bartul Luger*,[185] bolnički kirurg.

God. 1880. *Vinko Zanella*.[186] (slika 3). Rodio se na Visu 1842. god. Maturirao je u Zadru, a medicinske nauke pohađao je u Padovi, Beču i Gracu, gdje je i doktorirao. Oko 20 godina je predavao primaljstvo na babičkoj školi u Zadru, gdje je odgojio više generacija mladih primalja vrlo dobrih po struci i moralu. U školi je predavao po Lobmayerovu udžbeniku i tim pridonio mnogo našoj zajedničkoj terminologiji. Nakon umirovljenja Emanuela Luxarda upravljao je zadarskom bolnicom do godine 1897. Bio je nastavnikom higijene na preparandiji, velikom i malom katoličkom i pravoslavnom sjemeništu. Zanella se isticao u Zadru još i kao nacionalni radnik te je bio vrlo poštovan od sviju, pa i od svojih protivnika Talijana. Umro je u Zadru god. 1902.

God. 1883. *Eugen Rolli*, priv. liječnik.

God. 1883. *Srećko Inghini*, kotarski liječnik,[187] odlikovan za zasluge zlatnim krstom sa krunom.

God. 1883. *Gustav Ivanić*[188] dugogodišnji zadarski liječnik, predsjednik Zdravstvenog vijeća i ravnatelj Primaljske škole. Mnogo se bavio politikom. Bio je poslanik zadarskih talijanskih veleposjednika u dalm. saboru i Carevinskom vijeću u Beču. Pokrajinsko zdravstveno vijeće sastojalo se od 7 članova. Četiri bi imenovalo Ministarstvo unutarnjih poslova u Beču, dva Zemaljski odbor, a sedmi član je uvijek bio pokrajinski zdravstveni izvjestitelj, koji bi ujedno Vijeću predsjedao.

God. 1884. utemeljio se u Zadru »Liječnički zbor Zadra grada«.[189] Uprava društva povjerena je Danilu, Boschiju i Missagli.

God. 1885. *Emil Orlandini*, prvi pomoćni liječnik novootvorene bolnice.[190]

God. 1885. *Roko Mišetić*, prvenac bolnice. Nakon smrti Missaglie postaje ravnateljem, ali se već poslije nekoliko mjeseci mijenja sa Luxardom, koji iz Dubrovnika dolazi u Zadar, a on odlazi u Dubrovnik.[191]

God. 1885. *Emanuel Luxardo*,[192] ravnatelj bolnice, predsjednik zadarskog Liječničkog društva i član Zemaljskog zdravstvenog vijeća. Bio je kirurg, internista, akušer i okulista. Naročito se istakao izgrađivanjem mulaža i anatomskih preparata i proučavanjem malarije i tuberkuloze. Napisao je radnju »Metodo lento ipodermico per espellere anzichè estrarre taluni corpi stranieri«, Milano 1891. god.

God. 1885. *Drago Vipauc*[193] kotarski liječnik u Zadru, član Zemaljskog zdravstvenog vijeća i pokrajinski zdravstveni inspektor. Naročito se istakao kao mladi liječnik pri suzbijanju teške epidemije variole, koja je god. 1887. nemilo harala u Šibeniku. Tom prigodom se i sam inficirao. Ova strašna bolest potrajala je u ovom gradu od veljače do prosinca 1887. god. Ukupno je umrlo oko 340 lica. U znak priznanja općinsko vijeće grada Šibenika imenovalo ga je jednoglasno začasnim građaninom, »jer se toli požrtvovno zauzimaše za ugušenje bolesti, koja je toli strašno harala«.[194]

God. 1889. *Petar Vranjican*,[195] liječnik prvenac zadarske bolnice i član Zemaljskog zdravstvenog vijeća. Stručno se bavio pitanjem tuberkuloze. Umro je u dubokoj starosti u Starom gradu na Hvaru.

God. 1889. *Ante Kargotić*, pomoćni liječnik bolnice. Imenovan je 1. VIII. 1889.[196]

God. 1889. *Miho Papi*, pomoćni liječnik bolnice. Napustio je službu 1. VIII. 1889.[197]

Kroz zadnjih 15 godina povećao se broj liječnika u Dalmaciji na 113, od kojih je bilo 48 općinskih i 7 vidara.[198] Upadljiv je njihov premalen porast. To se dogodilo stoga, što ih je zadnjih dvadeset godina razmjerno mnogo umrlo, t. j. 58 i to u najboljoj dobi života.[199]

God. 1889. *Ivo Marčelić* (slika 4). Rodio se u Preku, gdje je završio osnovnu školu. U Zadru je pohađao talijansku gimnaziju, jer u ono doba nije bilo hrvatske. Medicinske je studije završio u Innsbrucku, a u Beču proveo je neko vrijeme na klinici. God. 1889. nalazi se na praksi u »Ospedale Civice« u Trstu, gdje ostaje dvije godine. Na 29. XII. 1890. imenovan je od Zemaljskog odbora za liječnika pomoćnika, a već god. 1892. za prvenca zadarske bolnice.[200] Od 1. II. 1897. god. do 1923. god. bio je ravnateljem bolnice. Po dolasku Talijana kao jugoslavenski državljanin napušta taj položaj i postaje kotarskim liječnikom kotara Preka. Ovu dužnost vrši do svoga umirovljenja god. 1928., kad postaje liječnikom jug. konzulata u Zadru, gdje besplatno liječi oko 300 jugoslavenskih siromašnih porodica. Po dolasku jugoslavenskih vlasti na otok Ugljan bio je u dva navrata i predsjednikom općine Preka. Umro je

dne 6. III. 1934. god. Ivo Marčelić živio je skoro stalno u Zadru, gdje je mnogo zadužio svojim radom naš narod Zadra i okolice, osobito pak otoka Ugljana i rodnog mu Preka.

God. 1891. *Ante Vitez Stermich* (slika 5). Rođen u Zadru 3. XII. 1863. god. Bio je pomoćni liječnik na III-oj primaljskoj klinici i primaljskom učilištu i na II-oj ginekološkoj sveučilišnoj klinici u Beču. Zatim je služio kao kotarski liječnik u Zadru, gdje je kao profesor primaljstva predavao na c. kr. primaljskom učilištu. Preveo je i izdao u Zadru knjigu prof. Ludwiga Piskačeka »Udžbenik za učenice primaljskog tečaja i priručna knjiga za primalje«, Zadar 1911. Umro je u Zadru 27. II. 1920.[201]

God. 1891. *Filip Colombani*, sek. liječnik bolnice u Zadru i kasnije primarius kirurškog odjela u Šibeniku.

God. 1891. *Ivan Degiovanni*, zdravstveni asistent.[202]

God. 1894. *Armand Hötzl*, liječnik vježbenik bolnice.[203]

God. 1894. *Rudolf Battara*, liječnik vježbenik bolnice i kasnije dugogodišnji kotarski liječnik. Napisao je stručne radnje iz malariologije. Umro je u Italiji 1951. god.[204]

God. 1894. *Janko Gjivanović* (slika 6) »namjesništveni« savjetnik, pokrajinski zdravstveni izvjestitelj, ravnatelj Primaljske škole u Zadru i predsjednik c. kr. pokrajinskog zdravstvenog vijeća. Naročito se istakao za vrijeme bosansko-hercegovačkog ustanka (god. 1875.–1878.), kad je požrtvovno i besplatno liječio hercegovačke izbjeglice. Napisao je medicinske radnje: »O kužnim bolestima«, »Brodarska higijena« i »Zdravstveni izvještaj pokrajine Dalmacije za god. 1903–1905«. Umro je u Zadru god. 1912.[205]

God. 1895. *Alfons Boara*.[206]

God. 1896. ima Zadar na 10.328 stanovnika 22 liječnika i percentualno najviše od svih glavnih pokrajinskih gradova Austro-ugarske Monarhije.[207]

God. 1897. *Emil Petz*, liječnik vježbenik bolnice,[208] kasnije kotarski liječnik i zdravstveni savjetnik na Namjesništvu.

God. 1897. *Božo Peričić*[209] (slika 7), primarius bolnice i poznati stručni radnik na polju interne medicine. Naslijedio je u bolnici Petra Vranjicana. Napisao je i preveo je ove važne znanstvene radnje:

1. Zur Kenntnis des sogenannten »Škrljevo« in Dalmatien;
2. Beitrag zur Kenntnis der Echinoccocenkrankheit des Menschen;
3. Uputa u kliničko pregledavanje bolesnika od Strümpella. Prijevod s njemačkog;
4. Sudsko-liječnička rasudba od Wirchowa. Prijevod s njemačkog;
5. Medicinski rječnik hrvatskog i njemačkog jezika, Zadar 1919.

Nadalje je objelodanio još neke medicinske radnje i novinske članke. U znak osobitog ličnog priznanja bio je ovaj naš eminentni znanstveni radnik izabran članom Višeg sanitetskog savjeta u Beču. Njegov lični ugled u Dalmaciji bio je golem. To se jasno izrazilo nakon pada Austro-ugarske Monarhije god. 1918. Tada su se naime poslije dugo godina

po prvi put sastali Hrvati i Srbi u Zadru na zajedničko zasjedanje i političko dogovaranje. Za predsjednika ovog zasjedanja bio je tada izabran Božo Peričić, iako se nije nikada ranije aktivno bavio politikom.

God. 1897. *Filip Smolčić*,[210] liječnik vježbenik bolnice u Zadru, zatim pomoćni liječnik bolnice u Šibeniku i dugogodišnji primarius kirurgije i ravnatelj bolnice u Dubrovniku.

God. 1898. rade u Zadru tri općinska liječnika, i to: Julije Lana, Lujo Czrvenka i Šime Ghiglianovich, koji je bio i član Zemaljskog zdravstvenog vijeća.

God. 1899. u cijeloj Dalmaciji vrše službu 124 liječnika, 3 vidara i 216 primalja.[211]

God. 1899. *Rudolf Radl*, liječnik vježbenik bolnice.[212]

God. 1901. *Petar Selem*, liječnik vježbenik bolnice.[213]

God. 1901. *Franjo Horowitz*, porijeklom Poljak, privatni liječnik.

God. 1901. *Nilo Bugatto*, općinski i privatni liječnik, član Pokrajinskog zdravstvenog vijeća.

God. 1902. *Narberto Tamino*.[214]

God. 1902. *Ivan Hugo Botteri* (slika 8), poznati profesor interne medicine na zagrebačkom Sveučilištu, rođen je u Splitu god. 1876. Bio je liječnik vježbenik zadarske[215] i primarius internog odjela šibenske bolnice. Često je putovao u inozemstvo i radio po bečkim i pariškim klinikama. Osim mnogobrojnih drugih stručnih i popularnih medicinskih članaka, publicirao je vrlo važnu studiju »Über Echinococcen-Anaphylaxie«, objelodanjenu u »Zeitschrift für die gesammte experimentelle Medizin« Band XXX.[216]

Zajedno sa svojim suradnicima izdao je knjigu »Unutarnje bolesti«, Zagreb 1946. i 1947. god. u četiri sveska, koja je ponovo u znatno proširenom izdanju izašla pod naslovom »Interna medicina«, Zagreb 1950. god. u dva sveska te služi našim studentima kao udžbenik tog važnog predmeta. Neprocjenjiva je vrijednost njegove metode u diagnosticiranju ekinokokove bolesti. Vrijedno je ovdje još istaknuti jednu manje poznatu, ali važnu činjenicu, da je on bio prvi, koji je kod nas u šibenskoj bolnici uredio medicinsko-klinički laboratorij te diagnosticirao i liječio na temelju bakterioloških, kemičkih i bioloških pretraga.

God. 1903. *Nikola barun Lallich*, primarius kirurškog odjela šibenske bolnice i profesor Primaljskog učilišta u Zadru od god. 1903.–1912. Izdao je u Zadru udžbenik »Knjiga za primalje«, Zadar 1908. god. Bio je i zdravstveni savjetnik, odlikovan krunom za zasluge. Umro je u Splitu 1917. god.[217]

God. 1903. *Franasović Baro*, liječnik vježbenik bolnice.[218]

God. 1903. *Nikola Nisiteo*, liječnik vježbenik bolnice.[219]

God. 1904. *Bulat Silvije*, liječnik vježbenik bolnice.[220]

God. 1904. *Djuro Gentilizza*, pomoćni liječnik zdravstvenog nadzorništva, kot. liječnik i nacionalni radnik.[221]

God. 1904. *Albert Botteri* (slika 9), rodio se 4. X. 1879. u Splitu. Pučku i srednju školu dovršio je u Zadru, a sveučilište u Beču, gdje je

Sl. 1. – Liječnički instrumenti iz rimskog doba, pronađeni na području grada Zadra

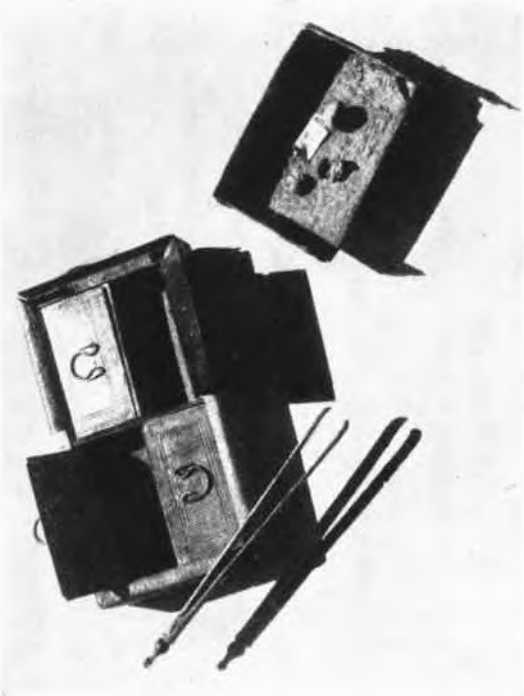

Sl. 2. – Liječnički instrumenti, kutije i pilule iz rimskog doba, pronađeni na području grada Zadra

Sl. 3. – Prof. dr. Vinko Zanela

Sl. 4. – Dr. Ivo Marčelić, dugogodišnji ravnatelj zadarske bolnice

Sl. 5. Prof. dr. Ante Stermich

Sl. 6. – Dr. Janko Gjivanović

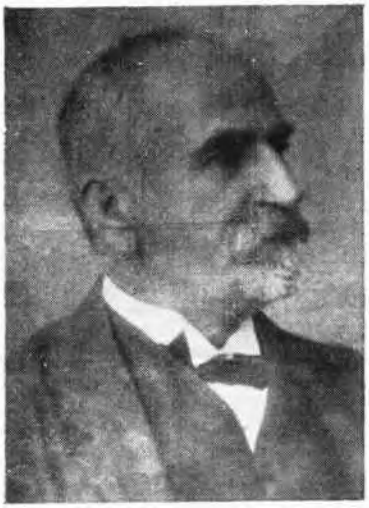

Sl. 7. – Dr. Božo Peričić

Sl. 9.
Prof. dr. Albert Botteri

Sl. 8. – Prof. dr. Ivan Botteri

Sl. 10. – Dr. Jerko Machiedo

Sl. 11. – Dr. Jerko Božić

god. 1904. bio promoviran na čast doktora medicine. Kao liječnik služio je u zadarskoj bolnici od 17. IX. 1904. do konca 1905. god. Zatim je radio devet mjeseci kao aspirant na bečkoj sveučilišnoj klinici kod profesora Neussera i na patološkom zavodu prof. Weichselbauma. Na poziv profesora Fuchsa preuzeo je mjesto operatera na klinici za očne bolesti, gdje je radio sve do svibnja 1908. god., kad je pozvan u Innsbruck za prvog asistenta sveučilišne klinike za očne bolesti. Tu je ostao tri godine. U naučne svrhe boravio je neko vrijeme u Kairu, da na izvoru trahoma prouči kliniku i etiologiju te bolesti. Od konca novembra 1901. god. pa do maja 1915. god. boravio je u Trstu kao liječnik za očne bolesti. God. 1911.–1912.–1913.–1914. dolazio je jedamput na godinu u Split, gdje je u bolnici pregledao i operirao siromašne bolesnike. Od svibnja 1915. god. do kolovoza 1917. god. vrši službu glavnog liječnika na odjelu za očne bolesti vojne bolnice u Krakovu, tvrđavne bolnice u Puli i trahomskog očnog odjela u Přemyslu. U kolovozu 1917. god. bio je imenovan primariusom za očne bolesti u Zemaljskoj bolnici u Ljubljani. U lipnju 1919. god. habilitirao se za docenta oftalmologije na medicinskom fakultetu u Pragu. Za redovnog profesora medicinskog fakulteta u Ljubljani izabran je 31. kolovoza 1919. god., a redovnim profesorom oftalmologije Medicinskog fakulteta u Zagrebu postao je 2. listopada 1920. god.[222] Umro je u Zagrebu 20. veljače 1955.

God. 1906. *Djuro Petranović*, bolnički i kotarski liječnik.[223]

God. 1909. *Leonardo de Celio-Cega*, liječnik pomorske direkcije saobraćaja.[224]

God. 1909. *Josip Tacconi*, općinski liječnik. Godišnja plaća 2000 kruna.[225]

God. 1909. *Artur Galvani*, općinski liječnik. Godišnja plaća 2800 kruna.[226]

God. 1909. *Jerko Machiedo* (slika 10), poznati nacionalni borac, narodni poslanik u dalmatinskom saboru i prisjednik Zemaljskog odbora, radio je u Zadru također i kao privatni liječnik. Za vrijeme prvog svjetskog rata bio je zbog svog protiv-austrijskog stava zatvaran i proganjan te je u početku god. 1918. vraćen na svoje mjesto u Zemaljski odbor. Kad je na koncu istog rata dne 4. studenoga 1918. god. pristao uz zadarsku obalu prvi talijanski torpiljer, da »uime Entente« Italija preuzme vlast nad područjem predviđenim u londonskom paktu, predao je po nalogu i uime novoosnovane Vlade za Dalmaciju i kao njen član zapovjedniku Felice de Boccarduu protestnu notu protiv okupacije sa strane talijanskih trupa. Uopće bio je Machiedo za to vrijeme glavni organizator otpora našeg življa u Zadru, kao i u čitavoj Sjevernoj Dalmaciji. Radi toga su ga Talijani skupa sa mnogim drugim istaknutim Hrvatima i Srbima neko vrijeme internirali na Sardiniji. Nakon povratka u Zadar ostao je i dalje jedan od vođa otpora osobito kao neslužbeni, ali faktični urednik »Narodnog lista« sve do Rapallskog ugovora. Prestankom djelovanja Zemaljskog odbora po odluci okupatorske vlasti preselio se u Šibenik, gdje je dugo godina bio primarius internog

odjela i ravnatelj šibenske bolnice. Uoči II. svjetskog rata povukao se u rodni Hvar, gdje radi i sada kao privatni liječnik.

God. 1910. *Jakov Miličić*, pomoćni liječnik bolnice.[227]

God. 1911. *Ljubo Klaić*, pomoćni liječnik bolnice.[228]

God. 1911. *Jerko Božić* (Italo Boxich-Dalmatico) (slika 11). Rođen je u Splitu 1869. g. Medicinski fakultet je apsolvirao u Bologni. Kao liječnik zanimao se internom i rentgenologijom. Vjerojatno je on prvi u Dalmaciji nabavio rentgen aparat. Bavio se također aktivno politikom i literaturom. Napisao je sonete »Juvenilia« i kazališne komade »Alla porta del male«, »Luci ed ombre« i »Svadbu«, koja se svojevremeno davala u zagrebačkom Nar. kazalištu. Kad su odmah poslije Prvog svjetskog rata u Zadru bili strani novinari, usudio se on, iako Talijan reći im, da u Dalmaciji dalje od »kopnenih vrata« u Zadru nema Talijana. Poslije te izjave bio je 4 mjeseca interniran u jednom talijanskom logoru. Nakon oslobođenja i daljeg zlostavljanja od talijanskih vlasti otišao je k našem konzulu u Rim, gdje je dobio putnicu na ime Jerko Božić i doputovao u Jugoslaviju. Živio je u Splitu i Zagrebu, gdje je umro god. 1940.

God. 1911. *Fridrih Mikuličić* rodio se u Bakru 1883. god. Gimnaziju je završio u Sušaku, filozofske nauke u Jeni, a medicinu u Gracu. Na službeni poziv dalm. Namjesništva ostavlja Grac, gdje je radio kao klinički asistent, i dolazi u Zadar god. 1911. da bi utemeljio i uredio jednu higijensko bakteriološku stanicu. Na tom mjestu ostao je do 1915. god. Za vrijeme svog boravka u Zadru ustanovio je Mikuličić prvi slučaj malteške groznice u Dalmaciji i otkrio endemičnu pojavu amebne dizinterije. Bio je prvi, koji je počeo i preporučio sistematsku emetinizaciju, koja je kasnije pokazala uistinu odlične rezultate. God. 1917. bio je izabran za profesora i predstojnika Instituta za eksperimentalnu patologiju i farmakologiju zagrebačkog Univerziteta, na kojem mjestu ostaje preko dva decenija. Stručno i svestrano neobično naobražen, publicirao je Mikuličić više znanstvenih rasprava, među kojima najvažniju »Über Glykosuriehemmung-Ergotin und Adrenalinwirkung«. (Zeitschrift für exp. Pathologie und Pharm.) Umro je u Rijeci (Sušak) 1955.

God. 1911. *Rutar*, liječnik zubar.

God. 1913. *Špiro Šeat*, bivši vojni liječnik, živio je u Zadru kao penzioner. Nakon Prvog svjetskog rata vodio je nekoliko godina interno odjeljenje i upravu šibenske bolnice. Kasnije je bio ravnatelj bolnice u Sarajevu.

God. 1917. *Faust Nikolić*, kotarski liječnik.[228]

God. 1917. *Venzel Neumann*, nadstojnik državne bakteriološke stanice za istraživanje u Zadru.[229]

God. 1918. Na koncu te godine svršio je Prvi svjetski rat. Talijanska vojska uime saveznika okupira Sjevernu Dalmaciju sa Zadrom. Međutim, pokrajinskom zadarskom bolnicom upravlja do srpnja 1921. god. vlada za Dalmaciju sa središtem u Splitu. Ona još imenuje u bolnici neke liječnike, i to:

God. 1920. *Luka Tramontana*, pom. liječnik bolnice.

God. 1920. *Miće Dimitrović*, pom. liječnik bolnice, kasnije kotarski liječnik u Benkovcu, Šibeniku i Zadru. Umro je u Zadru god. 1952.

God. 1920. *Srećko Zanela*, sin prije pomenutog profesora Vinka Rodio se u Zadru, gdje je završio osnovnu i srednju školu, a medicinu je apsolvirao u Pragu god. 1920. Bio je u zadarskoj bolnici sekundarius od 1. IV. do 15. XII. 1920. Pod pritiskom tadašnjih talijanskih okupatorskih vlasti napustio je rodni grad, da bi nastavio službovanje u Zagrebu, i to najprije u Zemaljskom rodilištu i Babičkoj školi, a zatim na klinici, gdje je god. 1936. postao privatni docent. Za vrijeme Drugog svjetskog rata bio je proganjan i otpušten iz službe. Nakon Oslobođenja imenovan je ravnateljem novoosnovanog Primaljskog učilišta. U bolnici Narodnog heroja Mladena Stojanovića uredio je novo rodilište i internat za učenice Primalj. učilišta. Ka uvaženi naučni radnik objelodanio je Zanela mnogobrojne stručne i popularne poučne radove.

God 1921. pripao je Zadar definitivno Italiji. Italijani imenuju za bolničkog komesara dra Vicka Fabijanija. Zbog nastalih nesnosnih političkih prilika većina hrvatskih obitelji napušta grad. S njima odlaze i liječnici, prepuštajući tako svoja mjesta i položaje pridošlim Talijanima.

Budući da bi dalji redoslijed obuhvatio ponajviše živa lica i njihova djela, o čemu bi bilo prerano dati objektivnu i ispravnu ocjenu, to se ovim završava popis liječnika, koji su radili na teritoriju grada Zadra. Vjerojatno, da su neki izostavljeni ili nisu obrađeni onoliko, koliko su svojim djelima zaslužili. Po raznim spisima providura i knezova zadarskih mogla bi se sigurno pronaći još imena fizika i kirurga, koja dosadašnji historičari nisu zabilježili. Cilj je, međutim, ove radnje, da dade samo jednu zaokruženu i preglednu sliku zadarskih liječnika.

Na koncu osjećam dužnost, da se zahvalim rukovodiocima i namještenicima Državnog arhiva i Naučne biblioteke u Zadru na pruženoj pomoći i svestranoj susretljivosti.

BILJEŠKE

[1] Vladimir Bazala, Nekoliko podataka o medicini u Zadru, Alma mater Croatica VII. Zagreb 1944. str. 159.

[2] P. Pisani, La Dalmatie de 1797–1815. Pariz 1893. str. 8.

[3] V. Brunelli, Storia di Zara, il comune in sul finire dei tempi di mezzo. Archivio Storico per la Dalmatia, IX. vol. XVIII. 1934. fasc. 104. str. 11–12.

[4] Dr. L. Glesinger, Bolonješki profesor medicine Gulielmo de Varignana u Hrvatskoj, Liječ. Vj. LXX. Zagreb, 1948., br. 2–3. st. 150.

[5] »In veneranda civitate Jadre et in loco sancti Grisogoni« ...

»Secreta sublimia medicinae ad varios curandos morbos ...

»Cunctis militaribus accinto virtutibus nec minus intellectualium diademate coronato magnifico domino suo semper domino Mladino Chroatorum et Bosne bano generalique domino tocius territorii Chelmensis eius subiectus animo Giullielmus de

Varegnana qualis profesor in artibus et scientia medicinae«. Giuseppe Praga, Baiamonte Tiepolo dopo la congiura, Atti e Memorie della società Dalmata di Storia Patria I, Zara 1926. str. 76.

[6] Dr. D. Grmek, Slika uz članak »Lik šibenskog liječnika Marka iz XV. vijeka«. Lij. Vj. LXXI., Zagreb 1949. br. 9–10.

[7] V. Brunelli: o. c. l. c.

[8] Ibidem.

[9] Ibidem.

[10] Ibidem.

[11] Drž. arh. u Zadru. Bilježnik Andreas q. Petri de Cantio 1352–1356. omot I.

[12] Il Rammentatore Zaratino 1879, Zara str. 25.

[13] G. Sabalich, Vecchie storie Zaratine, Zara 1913. Appendice, Anonimo, Notizie storiche della citta di Zara.

[14] G. Sabalich, o. c. l. c.

[15] Il Ramment. Zar. l. c.

[16] V. Brunelli, o. c. str. 13.

[17] V. Brunelli, o. c. str. 13.

[18] Ibidem.

[19] Ibidem.

[20] Drž. arh. u Zadru, bilježnik Articutius filius q. Dominici de Rivignano 1383–1416 str. 95.

[21] G. Sabalich, o. c. l. c.

[22] V. Brunelli, o. c. l. c.

[23] Il Ramment. Zaratino god. 879. str. 25.

[24] V. Brunelli, o. c. l. c.

[25] Drž. arh. u Zadru. Bilježnik Vitus Vannes q. Bernardi de Firmo, omot I. str. 11.

[26] Drž. arh. u Zadru, bilježnik Vannes 1399. I/2, c. 86. v. apud A. Teja, Aspetti della vita economica di Zara dal 1289. al 1409. III. Zara str. 110.

[27] Il Ramment. Zar. o. c. l. c.

[28] G. Sabalich, o. c. l. c.

[29] Drž. arh. u Zadru. Bilježnik Teodor de Prandino 1403–1441. Omot I.

[30] Miscellanea I. Zadar, 1949. str. 29.

[31] G. Sabalich, o. c. l. c.

[32] Ibidem.

[33] Ibidem.

[34] L. Jelić, Regestum litterarum zadarskog nadbiskupa Mafeja Vallaressa (1449–96), Starine XXIX, Zagreb 1898. str. 40.

[35] Drž. arh. u Zadru. Bilježnik Martin Maladessich 1464–1485. Omot I. sv. IV.

[36] Il Ramment. Zar. l. c.

[37] G. Sabalich, o. c. l. c.

[38] M. D. Grmek, Ljetopis Jugoslav. akademije, knjiga 59, str. 146, Zagreb 1954.

[39] Ms. Liber privilegiorum venerandi capituli S. Anastasiae Jadrae g. 1395., list 121. (Zadar, nadbiskupski arh.)

[40] M. D. Grmek, o. c. l. c.

[41] Drž. arh. u Zadru. Bilježnik Jacobus de Medicis Luchini Brixiensis, 1495.–1500., omot I. sv. II.

[42] Sabalich, o. c. l. c.

[43] Stipe Gunjača, Repertorium actuum domini Antonii de Zandonatis olim publici et iurati notarii Jadrae. Starine 42, Zagreb 1949., str. 330.

[44] G. Sabalich, o. c. l. c.

[45] Ibidem.

[46] M. D. Grmek, Hrvatska medicinska bibliografija, str. 74, Zagreb 1955.

[47] Š. Ljubić, Relatio viri nobilis ser Zacharie Vallaresso, qui fuit capitaneus Jadere, presentata die 10. septembris 1527. Commisiones et relationes venetae, tomus I. Zagrabiae 1876. str. 194.

[48] G. Sabalich, o. c. l. c.

[49] Il. Ramment. Zar., l. c.

[50] Drž. arh. u Zadru. Bilježnik Ivan Amorea 1546–1564. Omot I, sv. III.

[51] Drž. arh. u Zadru. Bilježnik Franciscus Thomaseus 1548–1561, omot I, sv. I. r.

[52] Građa za povijest književnosti VIII. Zagreb 1916. str. 354–55.
[53] G. Sabalich, o. c. l. c.
[54] Ibidem.
[55] Ibidem.
[56] Ibidem.
[57] Drž. arh. u Zadru. Bilježnik Šime Budinić (1556–98.), sv. II. Bastardellus 3, str. 59.
[58] G. Sabalich, o. c. l. c.
[59] Il Ramment. Zar., l. c.
[60] G. Sabalich, o. c. l. c.
[61] Ibidem.
[62] Ibidem.
[63] Ibidem.
[64] Ibidem.
[65] G. Sabalich, o. c. l. c.
[66] Ibidem.
[67] Ibidem.
[68] Ibidem.
[69] Ibidem.
[70] Ibidem.
[71] G. Sabalich, o. c. l. c.
[72] La franchiggia de gl'aloggi alla mia casa in Zara e de mieiheredi ancora cosi ch'io per queati quatro giorni de vita che mi avvanza e dopo di me li miei heredi godino questa graatia. Drž. arh. u Zadru, spisi gener. prov. za Dalmaciju i Albaniju Gianantonija Zena 1655–56. sv. II. str. 483.
[73] Tre stimatissimi quadri, de quali uno e in Porfido, e dove tuttavia si conservano. (Drž. arh. u Zadru, spisi gen. prov. za Dalmaciju i Albaniju Gianantonija Zena 1655–56. g. sv. II. str. 483.)
[74] Drž. arh. u Zadru. Spisi gen. prov. za Dalm. i Alb. Giustina Antonija Belegna (1617–1622), sv. I. str. 545.
[75] G. Sabalich, o. c. l. c.
[76] Ibidem.
[77] Drž. arh. u Zadru. Spisi gen. prov. za Dalm. i Alb. Giustina Antonija Belegna (1617–22), sv. II. str. 12.
[78] Drž. arh. u Zadru. Spisi gen. prov. za Dalm. i Alb. Giustina Antonija Belegna (1617–22). sv. II. str. 46.
[79] G. Sabalich, o. c. l. c.
[80] Drž. arh. u Zadru. Spisi gen. prov. za Dalm. i Alb. Antonija Civrana (1630–32), str. 194.
[81] Drž. arh. u Zadru. Spisi gen. prov. za Dalm. i Alb. Alvisea Zorzija (1628–30), unice.
[82] Drž. arh. u Zadru. Spisi gen. prov. za Dalm. i Alb. Alvisea Moceniga (1636–38), sv. II, str. 206.
[83] Herede e bona tenente deli quondam harambassa Elia e Filippo Smiglianich. B. Desnica, Istorija Kotarskih Uskoka g. 1646–84., sv. I. Beograd 1950. str. 89.
[84] Comparse in officio Smoglian Smiglianich o depositò per la spese delle sudette instanze lire 18.16 per la mortificazione della stessa. B. Desnica, o. c. l. c.
[85] G. Sabalich, o. c. l. c.
[86] Ibidem.
[87] Continua egli tuttora nel medesimo impiego, ma aggravato d'anni si che merita d'esser in qualque parte sollevato e confortate nel tempo stesso. Drž. arh. u Zadru, spisi gen. prov. za Dalm. i Alb. Antonija Civrana (1630–32), str. 194.
[88] Drž. arh. u Zadru, spisi gen. prov. za Dalm. i Alb. Antonija Civrana (1630–32), str. 194–195.
[89] G. Sabalich, o. c. l. c.
[90] Ibidem.
[91] Drž. arh. u Zadru, spisi gen. prov. za Dalm. i Alb. Giovannija Battiste Grimanija (1641–43), str. 530.
[92] Il Ramment. Zarat., g. 1879. l. c.

[93] Drž arh. u Zadru, spisi gen. prov. za Dalm. i Alb. Girolama Contarinija (1662–64) sv. I.
[94] Drž. arh. u Zadru, spisi gen. prov. za Dalm. i Alb. Antonija Priulija (1667–1669) sv. II. str. 465–66.
[95] Drž. arh. u Zadru. Spisi gen. prov. Antonija Priulija (1667–69), sv. II, str. 465–66.
[96] G. Sabalich, o. c. l. c.
[97] Drž. arh. u Zadru, gen. prov. Pietro Valier (1678–80), sv. I. str. 382.
[98] Drž. arh. u Zadru, gen. prov. Pietro Valier (1684–86), sv. II. str. 49.
[99] G. Sabalich, o. c. l. c.
[100] Ibidem.
[101] Drž. arh. u Zadru. Spisi gen. prov. za Dalm. i Alb. Marcantonija Dieda (1721–23), sv. I. str. 217.
[102] Drž. arh. u Zadru. Spisi gen. prov. za Dalm. i Alb. Vincenza Vendramina (1708–11), sv. IV. str. 267.
[103] Drž. arh. u Zadru. Spisi gen. prov. za Dalm. i Alb. Marcantonija Dieda (1721–23), sv. I. str. 149.
[104] Ibidem.
[105] Dr. Draž. Grmek, Pregled povijesti zdravstvenih prilika u Zadru. Liječ. vj., Zagreb LXXII. 1950. g. br. 4–5, str. 181.
[106] B. Brunelli, Figurine e costumi nella corrispondenza di un medico del' 700 (Antonio Vallisnieri). A. Mondadori, Milano.
[107] Drž. arh. u Zadru. Spisi gen. prov. za Dalm. i Alb. Marcantonija Dieda (1721–23) sv. I. str. 151.
[108] Drž. arh. u Zadru, bilježnik Franc. Bonicelli (1707–1746).
[109] G. Sabalich, o. c. l. c.
[110] Drž. arh. u Zadru. Spisi gen. prov. za Dalm. i Alb. Giorgija Grimanija (1732–1735), sv. I. str. 382.
[111] Drž. arh. u Zadru. Spisi gen. prov. za Dalm. i Alb. Girolemo-Querinija (1741–44) sv. I. str. 70.
[112] G. Sabalich, o. c. l. c.
[113] Drž. arh. u Zadru. Spisi gen. prov. za Dalm. i Alban. Girolema Maria Balbija (1751–53) sv. II, str. 126.
[114] Drž. arh. u Zadru. Spisi gen. prov. za Dalm. i Alb. Francesca Dieda (1759–62) sv. II. str. 29.
[115] Drž. arh. u Zadru, gen. prov. za Dalm. i Alban. Antonio Renier (1765–68) sv. I, list 62. b.
[116] Prof. Ante Kuzmanić (starim kolinom Dikličić.) »Braća Ante, Frane, Petar Ergovac ... splitski dobročinitelji«. Zadar 1871. g.
[117] Drž. arh. u Zadru. Bilježnik Antonio Donato Ferrari, I/6, list 4.
[118] Drž. arh. u Zadru. Spisi gen. prov. za Dalm. i Alb. Angela Mema IV. (1786–89), sv. III, str. 92.
[119] Franc Petter, Dalmatien in seinem verschiedenen Beziehungen, Gotha 1857.
[120] A. Fortis, Viaggio in Dalmazia. Venezia 1774. g. str. 15.
[121] »se non v'abbia la firma di legal professore approvato«. Drž. arh. u Zadru, spisi gen. prov. za Dalm. i Alb. Giacoma da Rive (1771–74 g.), sv. III, str. 353.
[122] Drž. arh. u Zadru. Bilježnik Ivan Filip Coltelli, III/26, list 23 b.
[123] Drž. arh. u Zadru. Bilježnik Ivan Filip Coltelli, III/27, list 16.
[124] Gazzetta di Zara, Zara 1843. g. br. 53.
[125] Drž. arh. u Zadru. Spisi gen. prov. za Dalm. i Alb. Angela Mema IV. (1786–89) sv. III. str. 116.
[126] Gazzetta di Zara, Zara 1843 .g. br. 53.
[127] Kraglski Dalmatin, g. 1806. br. 4.
[128] Drž. arh. u Zadru. Razni spisi, Primalj. škola br. 2754/311.
[129] Kraglski Dalmatin, g. 1807, br. 6, str. 47.
[130] Drž. arh. u Zadru. Francuski spisi, javna nastava-god. 1811. tit. XII. rub. 6.
[131] Prof. T. Erber, Programma dell I. R. Ginnasio superiore di Zara, XLVII g. 1903–1904. str. 76.
[132] Almanacco provinciale della Dalmazia per l'anno 1822. Zara.

[133] Drž. arh. u Zadru. Razni spisi. Primalj. škola u Zadru br. 6221/743.
[134] Alm. prov. della Dalm. per l'anno 1822. Zara str. 180.
[135] Alm. prov. della Dalm. per l'anno 1822. l. c.
[136] Alm. prov. della Dalm. per l'anno 1822. l. c.
[137] Alm. prov. della Dalm. per l'anno 1823. str. 180.
[138] Drž. arh. u Zadru. Razni spisi. Primalj. škola u Zadru br. 163/38.
[139] Dr. Draž. Grmek, Hrvatski medicinari u Padovi, Liječ. vj. god. LXX. Zagreb, 1948, br. 2–3, str. 156.
[140] Alm. prov. della Dalm. per l'anno 1828. Zara.
[141] Alm. prov. della Dalm. per l'anno 1830. Zara.
[142] Alm. prov. della Dalm. per l'anno 1831. Zara.
[143] Alm. prov. della Dalm. per l'anno 1831. Zara.
[144] Alm. prov. della Dalm. per l'anno 1832. Zara.
[145] Alm. prov. della Dalm. per l'anno 1832. Zara.
[146] Alm. prov. della Dalm. per l'anno 1834. Zara.
[147] Alm. prov. della Dalm. per l'anno 1835. Zara.
[148] Vj. Maštrović, Spomendani grada Zadra. Zadar 1946, str. 35.
[149] »Pravo«, Split, 1879. g.
[150] Alm. prov. della Dalm. per l'anno 1836. Zara.
[151] Alm. prov. della Dalm. per l'anno 1836. Zara.
[152] Alm. prov. della Dalm. per l'anno 1837. Zara.
[153] Alm. prov. della Dalm. per l'anno 1838. Zara.
[154] Alm. prov. della Dalm. per l'anno 1838. Zara.
[155] Dr. M. Škarica, Primaljska škola u Zadru. Historijski pregled. Spomenica prigodom stogodišnjice Babičke škole u Zadru, Zadar 1951. str. 22.
[156] Alm. prov. della Dalm. per l'anno 1841. Zara.
[157] Dr. Draž. Grmek, Pregled povijesti zdravstvenih prilika u Zadru. Liječ. vj. LXXII, Zagreb, 1950. Br. 4–5, str. 184.
[158] Smotra Dalmatinska VIII. Zadar 1895. br. 24.
[159] Vj. Maštrović, Spomendani grada Zadra. Zadar 1846, str. 14 i 96.
[160] Alm. prov. della Dalm. per l'anno 1841. Zara.
[161] Ibidem.
[162] Alm. prov. della Dalm. per l'anno 1841. Zara.
[163] Alm. prov. della Dalm. per l'anno 1841. Zara.
[164] Alm. prov. della Dalm. per l'anno 1842. Zara.
[165] O prelomu kostiju udova liječenih pomoću aparata za trajnu imobilizaciju. Padova. 1849. g.
[166] Alm. prov. della Dalm. per l'anno 1842. Zara.
[167] Alm. prov. della Dalm. per l'anno 1846. Zara.
[168] Alm. prov. della Dalm. per l'anno 1846. Zara.
[169] Vj. Maštrović, Jadertina croatica, Zagreb 1949. g. str. 54.
[170] Gazzetta di Zara, 1847. br. 20.
[171] Brzopisna izvješća Dalmatinskog sabora god. 1889. Zadar 1889. str. LXVIII.
[172] Smotra dalmatinska III. god. 1890. br. 31.
[173] Ante Kuzmanić, Šezdeset učenja iz primaljstva za primalje. Zadar 1885. god. Posveta.
[174] L. Maschek, Manuale del Regno di Dalmazia, per l'anno 1873. Zara. 1873. str. 23.
[175] L. Maschek, o. c. str. 255.
[176] Ibidem.
[177] Dr. A. Dreščik, Prilog medic. povijesti Zadra, Liječnički vjesnik LXXII. Zagreb 1950. br. 1, str. 30.
[178] L. Maschek, o. c. str. 254.
[179] Ibidem.
[180] L. Maschek, o. c. str. 254.
[181] L. Maschek, o. c. str. 253.
[182] L. Maschek, o. c. str. 23.
[183] L. Maschek, Manuale del Regno. di Dalm. per l'anno 1874. Zara 1874. str. 292.
[184] Smotra dalmatinska, III. god. 1890. br. 31.

[185] L. Maschek, Manuale del Regno di Dalm. per l'anno 1875. Zara 1875. str. 279.
[186] Dr. M. Škarica, o. c. str. 23.
[187] Personal-Status der Dalm. Statthalterei und der derselben unterstehenden Organe g. 1883. Zara.
[188] Personal-Status der Dalm. Statthalterei und der derselben unterstehenden Organe g. 1883. Zara.
[189] Statuto del collegio medico della citta di Zara, Zara 1884. g.
[190] Brzopisna izvješća Dalm. sabora g. 1888. Zadar 1888. g. str. XXII.
[191] Brzopisna izvješća Dalm. sabora g. 1888. Zadar 1888. g. str. XXI–XXII.
[192] Brzopisna izvješća Dalm. sabora g. 1888. Zadar 1888. g. str. XXI–XXII.
[193] Personal-Status der Dalm. Statthalterei und der derselben unterstehenden Organe g. 1888. Zara.
[194] Narodni list. XXVII. Zadar 1888. br. 13.
[195] Brz. izvj. Dalm. sab. g. 1889. Zadar 1891. str. LXIII.
[196] Brz. izvj. Dalm. sab. g. 1889. Zadar 1891. str. LXIII.
[197] Brz. izvj. Dalm. sab. g. 1889. Zadar 1891. str. LXIII.
[198] Brz. izvj. Dalm. sab. g. 1889. Zadar 1891. str. LXIV.
[199] Smotra dalmatinska III. g. 1890. Zadar br. 31.
[200] Brz. izvj. Dalm. sab. god. 1898. Zadar 1898. str. CXVIII.
[201] Dr. M. Škarica, o. c. str. 27–28.
[202] Personal Status der Dalm. Statthaltеrei 1891.
[203] Brz. izvj. Dalm. sab. g. 1894. Zad. 1896. str. LXXXIX .
[204] Brz. izvj. Dalm. sab. g. 1894. Zad. 1896. str. LXXXIX.
[205] Dr. M. Škarica, o. c. l. c.
[206] Personal Status der Dalm. Statthalterei g. 1895.
[207] Brz. izvj. Dalm. sab. g. 1896. Zadar, str. CV.
[208] Brz. izvj. Dalm. sab. g. 1897. Zadar. str. CXIX.
[209] Brz. izvj. Dalm. sab. g. 1897. Zadar, 1899. str. LIII.
[210] Brz. izvj. Dalm. sab. g. 1897. Zadar, 1899. str. LIII.
[211] Brz. izvj. Dalm. sab. g. 1899. Zadar, 1901. str. CIII.
[212] Brz. izvj. Dalm. sab. g. 1898. Zadar, 1899. str. LIII.
[213] Brz. izvj. Dalm. sab. g. 1901. Zadar, 1902. str. LXXVI.
[214] Brz. izvj. Dalm. sab. g. 1902. Zadar, 1903. str. XCII.
[215] Brz. izvj. Dalm. sab. g. 1902. Zadar, 1903. str. XCII.
[216] Dr. Jerko Machiedo, Pedeset godina šibenske bolnice. Spomen knjiga šibenske bolnice. Šibenik, 1933. g. str. 19–20.
[217] Dr. M. Škarica, o. c. l. c.
[218] Brzopisna izvješća Dalm. sab. g. 1903. Zadar 1905. str. LXXXIV.
[219] Brzopisna izvješća Dalm. sab. g. 1903. Zadar 1905. str. LXXXIV.
[220] Svačić, hrvatski ilustrovani kalendar god. 1904. Šematizam Dalmacije.
[221] Svačić, hrvatski ilustrovani kalendar god. 1904. Šematizam Dalmacije.
[222] Liječnički vjesnik LXXI. Zagreb 1949. br. 11–12, str. 427.
[223] Svačić, hrvatski ilustrovani kalendar god. 1906. str. 134.
[224] Personalstand der k. k. polit. Behörden im Königreiche Dalmatien 1909. Zara.
[225] Brz. izvj. Dalm. sab. god. 1912. Zadar 1913, str. CVI.
[226] Brz. izvj. Dalm. sab. god. 1912. Zadar 1913, str. CVI.
[227] Konkretno stanje osoblja pokrajinskih ureda i zavoda u Dalmaciji koncem prosinca 1911. g. Zadar, 1911.
[228] Personalstand der K. K. polit. Behörden und Organe in Dalmatien 1913.
[229] Personalstand der K. K. polit. Behörden und Organe in Dalmatien 1913.

RÉSUMÉ

LES MÉDECINS DE ZADAR

L'auteur écrit sur les médecins de Zadar, en particulier sur ceux du XIIIe siècle à 1918, date à laquelle cette ville est tombée sous la domination italienne. Il semble qu'il y avait de médecins à Zadar même avant le XIIIe siècle, mais, malheureusement, leurs noms ne nous sont pas parvenus. Les médecins zaratins sont présentés avec les oeuvres (livres, traités, articles) qu'ils avaient écrites. En dehors de la littérature où cette matière a déjà été traitée, l'auteur apporte une documentation entièrement nouvelle, provenant notamment des rapports rédigés par les provéditeurs vénitiens en Dalmatie et en Albanie, qui se trouvent dans les Archives nationales de Zadar.

La plupart de ces médecins portent des noms italiens. Mais il faut remarquer que c'étaient des Italiens d'Italie, établis en Dalmatie où ils jouissaient de divers privilèges qui leur étaient accordés par les autorités de Venise. Depuis l'installation de l'administration autrichienne, en 1797, la disproportion entre médecins italiens et croates change assez vite en faveur des Croates. Et en effet, au XIXe et au XXe siècle, les médecins croates de Dalmatie se sont distingués non seulement par leur travail professionnel, mais aussi – au moins un grand nombre parmi eux – comme patriotes et champions de la cause nationale.